

Κωστής Κοκκινόφτας
Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου
**ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΣ. Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΥΠΡΟΥ (1916-1933) ΚΥΡΙΛΛΟ Γ΄**

Ο Ιωάννης Συκουτρής (1901-1937) συγκαταλέγεται με τους Αθανάσιο Σακελλάριο (1826-1901) και Κωνσταντίνο Σάθα (1842-1914) ανάμεσα στους θεμελιωτές των κυπρολογικών σπουδών. Από αυτούς, ο μεν Σακελλάριος με τους δύο ογκώδεις τόμους των «Κυπριακών», που εξέδωσε αρχικά το 1855 και το 1868 (α΄ και γ΄ τόμος αντιστοίχως, ο β΄ δεν κυκλοφόρησε) και επανέκδωσε εμπλουτισμένους το 1890 και 1891 (α΄ και β΄ τόμος αντιστοίχως, που επανακυκλοφόρησαν σε φωτομηχανική ανατύπωση από το Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄, το 1991)¹, διέσωσε πολύτιμο λαογραφικό, γλωσσολογικό και ιστορικό υλικό. Ο δε Σάθας ανέσυρε από την αφάνεια σημαντικά μεσαιωνικά κείμενα της κυπριακής γραμματείας, στον δεύτερο και έκτο τόμο του έργου του «Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη», το 1873 και το 1877 αντιστοίχως, όπως αυτό του Αγίου Νεφύτου του Εγκλείστου με τίτλο «Περί των κατά την χώραν Κύπρον σκαιών», τα Χρονικά των Λεόντιου Μαχαιρά και Γεώργιου Βουστρώνιου, το χειρόγραφο για το μαρτύριο των δεκατριών μοναχών της Καντάρας, τις Ασσίζες του Βασιλείου της Ιερουσαλήμ και της Κύπρου και άλλα². Τα έργα τους ανέδειξαν και κατέστησαν

1. Παρά τις κατά καιρούς αντίθετες αναφορές, ο δεύτερος τόμος της πρώτης έκδοσης δεν κυκλοφόρησε, όπως άλλωστε και ο ίδιος ο Σακελλάριος μαρτυρεί στον πρόλογο της επανέκδοσης του έργου του (Τα Κυπριακά, τ. Α΄, Αθήνα 1890, σ. γ), όπου όμως σημειώνει, λανθασμένα, ότι ο πρώτος τόμος κυκλοφόρησε το 1854, γεγονός που αναπαρήχθη από τους βιογράφους του. Στην πραγματικότητα, η έκδοση έγινε το 1855, όπως διαπιστώνουμε από αντίτυπο, που σώζεται στη βιβλιοθήκη της Αρχιεπισκοπής Κύπρου. Για τον Σακελλάριο και το περί Κύπρου έργο του βλ. Πασχάλη Κιτρομηλίδη, Κυπριακή Λογιοσύνη 1571-1878, Λευκωσία 2002, σ. 234-237· Αριστείδη Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920, Λευκωσία⁵2005, σ. 387.

2. Κωνσταντίνου Σάθα, Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, τ. Β΄, Ενετία 1873, σ. 1-637 (όπου προτάσσεται επίσης, στις σ. ε΄-ρξδ΄, ιστορία του νησιού των χριστιανικών χρόνων), και τ. Στ΄, Ενετία 1877, σ. 1-604. Για τον Σάθα και τη σχέση του με την

ευρύτερα γνωστά τα ελληνικά μνημεία του λαϊκού πολιτισμού και των παραδόσεων της Κύπρου και αποτέλεσαν τη βάση για τη συστηματικότερη μελέτη του κοινωνικού βίου και των εθίμων των κατοίκων της.

Ο Συκουτρής έδωσε την επιπρόσθετη ώθηση για την ανάπτυξη των σπουδών αυτών και με το πάθος και την αγάπη του για έρευνα, κατά τη διάρκεια της εικοσάμηνης παραμονής του στο νησί, συνέτεινε ώστε αρκετοί νέοι της εποχής να ασχοληθούν συστηματικά με την εκπόνηση συνθετικών εργασιών για διάφορες πτυχές της ιστορίας του³. Σημείωνε χαρακτηριστικά ο γιατρός Νεοκλής Κυριαζής (1877-1956) ότι: «Ο Συκουτρής με ξεστράτισε από την επιστήμη μου. Με σαγήνευσε η ακόρεστη φιλομάθειά του, η πολύπλευρη μόρφωσή του, το ερευνητικό του δαιμόνιο. Με συνεπήρε στη δημιουργική του δραστηριότητα η αγάπη και ο θαυμασμός του για όλες τις εκδηλώσεις του λαού της Κύπρου. Σαν μαθητής δούλεα κάτω από την επίβλεψη και την καθοδήγησή του. Πόσα βράδια με στοργική προσοχή διόρθωνε τις χειρόγραφες μελέτες μου!»⁴.

Ιδίως, όμως, πρωτοστάτησε, μαζί με τον Μητροπολίτη Κιτίου (1918-1937) Νικόδημο Μυλωνά, τον λόγιο Λουκή Πιερίδη (1865-1933) και τον Κυριαζή, στην έκδοση του πρώτου επιστημονικού περιοδικού του νησιού, που είχε τον τίτλο «Κυπριακά Χρονικά». Το περιοδικό κυκλοφόρησε από το 1923 μέχρι το 1937 και

Κύπρο βλ. Ανωνύμου, «Σάθας Κωνσταντίνος», Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, τ. 12ος, Λευκωσία 1990, σ. 129.

3. Για τη σχέση του Συκουτρή με την Κύπρο βλ. Θεόκλητου Σοφοκλέους, «Ο Συκουτρής στην Κύπρο», Κυπριακά Γράμματα 13(1948)106-116· Κώστα Κύρρη, «Ο Ιωάννης Συκουτρής και η Κύπρος», Κυπριακά Χρονικά 35-36(1963)368-379 και 37-38(1963)433-446 [βλ. και Αντί 560(1994)35-38, όπου αναδημοσιεύεται απόσπασμα της μελέτης]· Κωνσταντίνου Σπυριδάκι, «Λόγος εις το επιστημονικόν μνημόσυνον του Ιωάννου Συκουτρή», Κυπριακά Σπουδαί 36(1972)1-11 [= Μελέται, Διαλέξεις, Λόγοι, Άρθρα, τ. Α-γ', Λευκωσία 1973, σ. 272-284]· Λευτέρη Παπαλεοντίου, «Η κριτική παρέμβαση του Ιωάννη Συκουτρή στην κυπριακή λογοτεχνική κίνηση», Ακτή 22(1995)193-206 [= Στοχαστικές προσαρμογές για την ιστορία της ευρύτερης Νεοελληνικής λογοτεχνίας, Αθήνα 2000, σ. 205-223]· Του ιδίου, «Ιωάννης Συκουτρής (Σμύρνη 1901 - Αθήνα 1937)», Ύλαντρον 3(2002)130-132· Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ό.π., σ. 413-414.

4. Μάνου Αλευρά, «Στην Κύπρο», Νέα Εστία 63(1958)551.

περιέλαβε στις σελίδες του σημαντικές λαογραφικές, φιλολογικές και ιστορικές μελέτες, αρκετές από τις οποίες, τουλάχιστον στα πρώτα χρόνια της κυκλοφορίας του, υπογράφονται από τον ίδιο τον Συκουτρή⁵.

Ο Μικρασιάτης φιλόλογος αφίχθη στην Κύπρο, μετά από σχετική εισήγηση του πλέον αγαπημένου του διδασκάλου στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, Σίμου Μενάρδου (1871-1933)⁶, τον Οκτώβριο του 1922, για να εργαστεί στο Παγκύπριο Ιεροδιδασκαλείο της Λάρνακας⁷. Παρέμεινε στο νησί μέχρι τον Μάιο του 1924⁸ και κατά το σύντομο αυτό χρονικό διάστημα περιηγήθηκε, συνήθως

5. Για την εμπλοκή του Συκουτρή στην έκδοση των «Κυπριακών Χρονικών» βλ. Μύρωνος Χριστοφίδη, «Τα "Κυπριακά Χρονικά" της Λάρνακος και η εν γένει ζωή και σταδιοδρομία των», Κυπριακά Χρονικά 57(1967)58-60, 58(1967)127-132· Φοίβου Σταυρίδη, «Ο Νεοκλής Γ. Κυριαζής και η ομάδα έκδοσης του περιοδικού "Κυπριακά Χρονικά" Λάρνακος», Πνευματική Κύπρος 353-355(1990)147-159· Λευτέρη Παπαλεοντίου, Κυπριακά λογοτεχνικά περιοδικά στα χρόνια της αγγλοκρατίας, Λευκωσία 2001, σ. 28-29. Για τους Μυλωνά, Περίδη και Κυριαζή βλ. Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ό.π., σ. 292-293, 361-362, 194-195, αντιστοίχως.

6. Νικόλαου Τωμαδάκη, «Ο Ιωάννης Συκουτρής ως Βυζαντινολόγος», Νέα Εστία 104(1978)1431. Για τον Μενάρδο βλ. Αριστείδη Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ό.π., σ. 261-262. Ας σημειωθεί, ότι ο Συκουτρής δημοσίευσε ειδική μονογραφία για τον Μενάρδο. Βλ. Ιωάννη Συκουτρή, «Σίμος Μενάρδος», Αθηνά 45(1933)295-330 [= Ιωάννου Συκουτρή, Μελέται και Άρθρα, επιμ. Νάσου Δετζώρζη, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Ίδρυμα Σχολής Μωραΐτη, Αθήνα 1956, φωτοαναστατική ανατύπωση Αθήνα 1982, σ. 329-345].

7. Ο μήνας άφιξης του στην Κύπρο διασώθηκε σε συστατική επιστολή, που επέδωσε στον πρόεδρο της Εφορευτικής Επιτροπής του Ιεροδιδασκαλείου, Μητροπολίτη Νικόδημο Μυλωνά. Βλ. Φ. Σταυρίδη, «Ο Νεοκλής Γ. Κυριαζής», ό.π., σ. 147.

8. Για την αναχώρησή του από την Κύπρο αναφέρονται δύο, τουλάχιστον, δημοσιεύματα στον τύπο της εποχής: «Διά τῆς αὐτῆς εὐκαιρίας (τοῦ Συμβατικοῦ) ἀναχωρεῖ εἰς Ἀθήνας ὁ ἀκαταπόνητος πράγματι καθηγητῆς τῆς φιλολογίας εἰς τό Ἱεροδιδασκαλεῖον κ. Ἰωάννης Ἀντιφῶν Συκουτρῆς, μέλλων νά λάβῃ ὑποτροφίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, διά περαιτέρω σπουδᾶς εἰς Γερμανίαν. Τόν κάλλιστον ἐπιστήμονα συγχαίρομεν θερμῶς, διά τήν τιμητικὴν ὑποτροφίαν, εὐχόμενοι εἰς

οδοιπορώντας, το μεγαλύτερο μέρος του, συλλέγοντας πολλές και αθησαύριστες πτυχές της ιστορίας και του λαϊκού του πολιτισμού, που δημοσίευσε με την απαραίτητη τεκμηρίωση στα «Κυπριακά Χρονικά»⁹ και στον τύπο της εποχής. Δαπάνησε δε τον υπόλοιπο χρόνο του μελετώντας στην πλουσιότατη βιβλιοθήκη του Λουκή Πιερίδη, όπου αφιέρωνε πολλές από τις βραδυνές ώρες του¹⁰.

Οι «κυπριακές» εργασίες του Συκουτρή ξεπερνούν τις εξήντα και επιβάλλεται να συγκεντρωθούν σε τόμο και να επανεκδοθούν, ώστε να καταστεί ευκολότερη η αξιοποίησή τους¹¹. Ας σημειωθεί, ότι πρόσφατα κυκλοφόρησαν σε ελληνική μετάφραση τα γερμανόγλωσσα δημοσιεύματά του σε δύο τόμους από το

αὐτόν πᾶσαν εὐδοκίμησιν». Βλ. Κυπριακός Φύλαξ, 14.5.1924. «Ὁ ἐν τῷ Παγκυπρίῳ Ἱεροδιδασκαλείῳ καθηγητὴς τῆς φιλολογίας κ. Ι.Α.Γ. Συκουτρῆς ἀναχωρεῖ εἰς Ἀθήνας, μεταβαίνων ἐκεῖθεν εἰς Γερμανίαν, χάριν ἀνωτέρων σπουδῶν, ὡς ὑπότροφος τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐπαξίως τῆς παραδειγματικῆς μελετηρότητος καὶ τῆς ἀξιολόγου πνευματικῆς δράσεώς του». Βλ. Νέον Ἔθνος, 17.5.1924.

9. Ο Μιχαήλ Γ. Μιχαηλίδης, «Νεοκλής Γ. Κυριαζής (1877-1956)», Κυπριακά Σπουδαί 46(1982)33-35, κατέταξε τις εργασίες του Συκουτρή στα «Κυπριακά Χρονικά» σε τριάντα τρεις ενότητες.

10. Για τις επισκέψεις του στη βιβλιοθήκη Πιερίδη γίνεται αναφορά σε χειρόγραφο του Νεοκλή Κυριαζή (βλ. Φ. Σταυρίδη, «Ο Νεοκλής Γ. Κυριαζής», ό.π., σ. 149), στις αναμνήσεις του φίλου του Μάνου Αλευρά («Στην Κύπρο», ό.π., σ. 551), και αλλού.

11. Για τον κατάλογο των δημοσιευμάτων του, όπου και τα κυπριακής θεματογραφίας, βλ. Ιωάννου Συκουτρή, Μελέται και Ἄρθρα, ό.π., σ. 637-652. Επίσης, βλ. Φοίβου Σταυρίδη - Λευτέρη Παπαλεοντίου - Σάββα Παύλου, Βιβλιογραφία Κυπριακής Λογοτεχνίας (Από τον Λεόντιο Μαχαιρά έως τις μέρες μας), Λευκωσία 2001, σ. 489-490· Νίκου Παναγιώτου, Ελλάδαος Κάτοπτρον, τ. Γ', Λευκωσία 2004, σ. 970-973 και τ. Ζ', Λευκωσία 2004, σ. 3175-3179, όπου παρατίθεται βιβλιογραφία μελετών για τον Συκουτρή και τη σχέση του με την Κύπρο. Για την αναγκαιότητα της έκδοσης του περί Κύπρου έργου του και την κριτική αποτίμησή του βλ. Σάββα Παύλου, «Για τον Συκουτρή και την Κύπρο», Παρουσία 2(1995)22-23· Του ιδίου, «Συκουτρήs και κυπριακή αγνωμοσύνη», Σημερινή, 22.9.1997.

Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος¹², γεγονός που υπογραμμίζει, μαζί με τις άλλες εκδόσεις, που πραγματοποιήθηκαν τελευταία για τη ζωή και το έργο του, το συνεχές ενδιαφέρον, που υπάρχει για τον τραγικό Μικρασιάτη φιλόλογο¹³. Ανάμεσα στα δημοσιεύματα αυτά περιλαμβάνεται και το σχετικό με την Κύπρο «Ισοκράτους Ευαγόρας»¹⁴, που αποτελούσε, σύμφωνα με μελετητή του έργου του, «προσφιλές κυπριακό του θέμα»¹⁵.

Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί το γεγονός, ότι από τα κείμενά του για το νησί απουσιάζει οποιαδήποτε αναφορά σε ζητήματα, που σχετίζονται με την κυπριακή ελευθερία, όπως για παράδειγμα το Οκτωβριανό κίνημα του 1931 ή τα καταπιεστικά μέτρα της περιόδου της Παλμεροκρατίας. Μία από τις λιγοστές «πολιτικές» αναφορές του είναι σε παραπομπή μελέτης του για τον Μενάρδο, όπου σημείωσε ότι επρόκειτο για ομιλία που εκφώνησε σε φιλογικό μνημόσυνο, στο οποίο «παρίστατο και ο Μητροπολίτης Κερυνείας Μακάριος, εξόριστος υπέρ της ελευθερίας των Κυπρίων υπό των τυράννων»¹⁶. Κατά παρόμοιο τρόπο απέφυγε επίσης να ασχοληθεί με το ζήτημα της Μικρασιατικής καταστροφής και την απώλεια για τον Ελληνισμό της γενέτειράς του Σμύρνης, θέλοντας, ίσως, συνειδητά να μείνει αποστασιοποιημένος από τις σύγχρονες για την εποχή του πολιτικές εξελίξεις.

12. Οι δύο αυτοί τόμοι έχουν τίτλο: Ιωάννη Συκουτρή (επιμ. - μετάφρ. Δανιήλ Ιακώβ - Αντώνη Ρεγκάκου), Μελέτες και Άρθρα. Τα γερμανόγλωσσα δημοσιεύματα, τ. Α΄, Αθήνα 2001· Ιωάννη Συκουτρή (μετάφρ. Ηλία Τσιριγκάκη - επιμ. Δανιήλ Ιακώβ), Μελέτες και Άρθρα. Τα γερμανόγλωσσα δημοσιεύματα, τ. Β΄, Αθήνα 2003.

13. Ενδεικτικά βλ. την πολυσέλιδη επανέκδοση μέρους των έργων του από τις εκδόσεις «Κάκτος» με τίτλο: Ιωάννη Συκουτρή, Εκλογή έργων, Αθήνα 1997, καθώς και τη μελέτη για τη ζωή του, που έγραψε ο Διονύσιος Αλικανιώτης, Ιωάννης Συκουτρή. Η ζωή του 1901-1937, Αθήνα 2008.

14. Η εργασία αυτή μεταφράστηκε πρόσφατα από τα γερμανικά στα ελληνικά. Βλ. Ιω. Συκουτρή (μετάφρ. Ηλία Τσιριγκάκη - επιμ. Δανιήλ Ιακώβ), Μελέτες και Άρθρα, ό.π., σ. 15-58.

15. Σωκράτη Κουγέα, «Ο Φιλόλογος», στον τόμο: Ιω. Συκουτρή, Μελέται και Άρθρα, ό.π., σ. 21.

16. Ιω. Συκουτρή, «Σίμος Μενάρδος», ό.π., σ. 295 [= Μελέται και Άρθρα, ό.π., σ. 329].

Ο Συκουτρής αφιέρωσε πολύτιμο χρόνο από την παραμονή του στην Κύπρο στη διδασκαλία των αρχαίων και νέων ελληνικών, καθώς και της Εισαγωγής στη Φιλοσοφία και την Ιστορία της Τέχνης στους μαθητές του Παγκύπριου Ιεροδιδασκαλείου¹⁷, όπου υπήρξε ο πλέον διακεκριμένος από τους καθηγητές του¹⁸. Παράλληλα, κατάφερε να αποτελέσει, με τη νεανική του ορμή και την έφεσή του για πνευματική δημιουργία, τον κινητήριο μοχλό σειράς εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων και να αφήσει ανεξίτηλη τη σφραγίδα του στην πνευματική ζωή του νησιού.

Τον Νοέμβριο του 1922, ένα δηλαδή μήνα μετά την άφιξή του στην Κύπρο, ο νεαρός φιλόλογος ίδρυσε τον Φιλολογικό και Ψυχαγωγικό Σύλλογο «Όμιλος Νέων», ο οποίος είχε κύριο στόχο να πραγματοποιεί τακτικές εβδομαδιαίες συγκεντρώσεις για τα μέλη του, με συζητήσεις για διάφορα φιλολογικά και επιστημονικά θέματα. Όπως αναφέρεται σχετικά, ο Συκουτρής ανέλαβε πρόεδρος του Ομίλου και η πρώτη δημόσια διάλεξη που διοργάνωσε, στα τέλη του Ιανουαρίου του 1923, είχε θέμα τις τελευταίες ημέρες της Ενετοκρατίας στην Κύπρο και ομιλητή τον Μητροπολίτη Νικόδημο¹⁹. Παρόμοιες διαλέξεις διοργάνωσε και ο «Φιλολογικός Όμιλος Λάρνακας», που, πιθανότατα, αποτελεί μετεξέλιξη του προηγούμενου Ομίλου, αν δεν πρόκειται για τον ίδιο Όμιλο, του οποίου το όνομα

17. Για την περίοδο της διδασκαλίας του στο Ιεροδιδασκαλείο βλ. Μ. Αλευρά, «Στην Κύπρο», ό.π., σ. 550-554. Επίσης βλ. Πέτρου Παπαπολυβίου, «Καθηγητές “εξ Ελλάδος” στην αγγλοκρατούμενη Κύπρο», στον τόμο: *Polyptychon / Πολύπτυχον. Homanaje a Ioannis Hassiotis - Αφιέρωμα στον Ιωάννη Χασιώτη*, Γρανάδα 2008, σ. 523.

18. Βενέδικτου Εγγλεζάκη, «Η Εκκλησία Κύπρου από το 1878 μέχρι το 1955», στον τόμο: *Δήμου Λευκωσίας, Κυπριακά 1878-1955, Λευκωσία 1986*, σ. 47 [= *Είκοσι μελέται διά την Εκκλησίαν της Κύπρου (4ος έως 20ός αιών)*, Αθήνα 1996, σ. 595].

19. Βλ. Ημερήσιος Κήρυξ, 24/6.2.1923, όπου δημοσιεύεται επιστολή του για τους σκοπούς του Ομίλου, με σαφή αναφορά στην «προ διμήνου ίδρυσή του». Η επιστολή αυτή αναδημοσιεύτηκε στο μελέτημα: Κωστή Κοκκινόφτα, «Αθησαύριστες μαρτυρίες για τη διαμονή του Συκουτρή στην Κύπρο», *Μικροφιλολογικά* 24(2008)33-34. Για την ίδρυση του Ομίλου βλ. επίσης Νέον Έθνος, 21/3.2.1923, όπου σημειώνεται ότι πρόεδρος του ήταν ο Συκουτρής, γραμματέας ο Κ.Γ. Λυσιώτης και ταμίας ο Μ.Ι. Χαχολιάδης.

παρουσιάζεται συντετμημένο στα σχετικά δημοσιεύματα του τύπου της εποχής. Μία από τις διαλέξεις, με τίτλο «Περί Κρατισμού», δόθηκε από τον ίδιο, τον Μάρτιο του 1923, και προκάλεσε αντιδράσεις, αφού κατηγορήθηκε έμμεσα για υιοθέτηση της αναρχικής ιδεολογίας²⁰. Όπως γνωρίζουμε από άλλες πηγές, στις διαλέξεις αυτές συμμετείχαν, ανάμεσα σε άλλους, και οι Τεύκρος Ανθίας, Ξάνθος Λυσιώτης και Παύλος Βαλδασεριδής²¹.

Από τις υπόλοιπες διαλέξεις του έχουν επισημανθεί στον τύπο της εποχής αυτές, που διοργάνωσαν τα εκπαιδευτήρια της Λάρνακας στο Ευρυβιάδειο Παρθεναγωγείο, στις 30 Ιανουαρίου 1924, με την ευκαιρία της επετείου των ελληνικών γραμμάτων, με θέμα «Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γεράσιμος

20. «Τῆ παρελθούσῃ Κυριακῇ ὠμίλησεν ἐν τῇ αἰθούσῃ Παπαδοπούλου ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου κ. Ι. Συκουτρῆς. Ὁ ἀγορητὴς ὠμίλησε μετὰ γλαφυρότητος, ἀτυχῶς ὅμως ὑπεστήριξε πολλὰς αὐτόχρημα ἀναρχικὰς θεωρίας μερικῶν παραδοξολόγων κοινωνιολόγων». Βλ. *Ελευθερία* 14.3.1923. Στα δημοσιεύματα άλλων εφημερίδων, όμως, η διάλεξη επαινείται ή απλώς αναφέρεται, χωρίς περαιτέρω σχόλια: «Υπό πλήρους ἐπιτυχίας ἐστέφθη ἡ προαγγελθεῖσα ἐσπερίς ὑπὲρ τοῦ ταμείου τῶν Ποδοσφαιρικῶν Ὅμιλων τῆς πόλεως. Ὁ κ. Συκουτρῆς ἔκαμεν ὠραίαν διάλεξιν, τὴν ὁποίαν ἐπηκολούθησαν ἐκλεκταὶ ἀπαγγελίαι, ἄσματα καὶ χοροί». Βλ. *Ημερήσιος Κήρυξ*, 13.3.1923, «Μετὰ μακρὰν διακοπὴν ἐπανελήφθησαν τὸ ἀπόγευμα τῆς παρελθούσης Κυριακῆς, ἐν τῷ θεάτρῳ ἡ "Μέλισσα", αἱ ὑπὸ τοῦ παρ' ἡμῖν "Φιλολογικοῦ Ὅμιλου" διοργανούμεναι δημόσιαι διαλέξεις. Ὁμιλητὴς ἦτο ὁ ἐκ τῶν καθηγητῶν τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου κ. Ι. Συκουτρῆς, ὅστις ὠμίλησε διὰ μακρῶν "Περί Κρατισμοῦ", ὑποστηρίξας τὰς θεωρίας μερικῶν κοινωνιολόγων περὶ τοῦ κράτους, ὡς ἀπορροφῶντος τὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους καὶ ἐμποδίζοντος τὸ ἄτομον εἰς τὴν ἀνάπτυξίν του». Βλ. *Κυπριακός Φύλαξ*, 14.3.1923. Για τις αντιδράσεις, που προκάλεσε η διάλεξη αυτή βλ. Κωστή Κοκκινόφτα, «Αντιπαραθέσεις του Συκουτρή στην Κύπρο», *Μικροφιλολογικά* 19(2006)31, όπου επισημαίνεται ότι παρέμεινε αδημοσίευτη και, μάλλον, πρέπει να θεωρείται οριστικά απωλεσθείσα.

21. Κώστα Νικολαΐδη, *Τεύκρος Ανθίας*, Αθήνα 2001, σ. 83. Για τους Ανθία, Λυσιώτη και Βαλδασεριδή βλ. Αρ. Κουδουνάρη, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων*, ό.π., σ. 30-31, 234, 43-44, αντιστοίχως.

Γ' (1794-1797) ο Κύπριος»²² και στη Λεμεσό, τον Απρίλιο του 1924, που πραγματοποιήθηκε μετά από πρόσκληση του συλλόγου των «Μουσών», με θέμα «Η ποίησις εν Κύπρω επί Φραγκοκρατίας»²³.

Ο Συκουτρής δημοσίευσε επίσης μεγάλο αριθμό βιβλιοκριτικών, κυρίως στα «Κυπριακά Χρονικά», όπως για το βιβλίο του συνάδελφού του, καθηγητή της θεολογίας στο Παγκύπριο Ιεροδιδασκαλείο, Αρχιμανδρίτη Μακάριου Μαχαιριώτη (1885-1941), το οποίο θεωρούσε απλοϊκό στη σύνθεση και χωρίς επιστημονικές βάσεις και πρωτότυπη σκέψη²⁴, και την επικριτική για τα θεατρικά έργα «Η κόμησα

22. «Ἑλληνοπρεπῶς καί ἐφέτος ἐωρτάσθη χθές, ἐπί τῇ ἐπετείῳ τῶν Τριῶν Μεγάλων Ἱεραρχῶν, ἡ σεμνή ἐορτή τῶν Γραμμάτων ὑπό τῶν Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων τῆς πόλεως, ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Εὐρυβιαδείου Παρθεναγωγείου. Ἀπηγγέλθησαν ἐπίκαιρα ποιήματα καί ἐψάλησαν διάφορα ἄσματα ὑπό μαθητῶν καί μαθητριῶν, τόν πανηγυρικόν δέ εἶπεν ὁ ἐν τῷ Ἱεροδιδασκαλείῳ Καθηγητής τῆς Φιλολογίας κ. Ι. Συκουτρῆς, ὁμιλήσας "Περὶ τοῦ Κυπρίου Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως Γερασίμου"». Βλ. Κυπριακός Φύλαξ, 13.2.1924. Η διάλεξη αυτή δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Νέον Ἐθνος, ημερ. 16 Φεβρουαρίου 1924.

23. «Τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν, προσκληθεὶς, ὁμίλησεν ἐν τῷ Θεάτρῳ Χατζηπαύλου, περὶ κυπριακῆς ποιήσεως ἐπὶ Φραγκοκρατίας, ὁ μελετηρότατος ἐν τῷ ἐν Λάρνακι Ἱεροδιδασκαλείῳ καθηγητὴς τῆς φιλολογίας κ. Ι. Συκουτρῆς, ἀναγνώσας καί μερικά ἀριστουργηματικά καί εἰς τοὺς πλείστους ἄγνωστα κυπριακά δημοτικά τραγούδια, τὰ ὅποια συνέλεξε διὰ τῶν ἀνά τὰ χωρία τῆς Κύπρου λαογραφικῶν μελετῶν του, καθὼς καί ποιήματα Κυπρίων ποιητῶν ἀκμασάντων εἰς τὴν προρρηθεῖσαν ἐποχὴν, ἀληθινόν ποιητικόν θησαυρόν διὰ τὴν Κύπρον. Τὴν φωτεινὴν διάλεξιν τοῦ εὐφραδοῦς ὁμιλητοῦ ἐκάλυψαν ζωηρότατα τὰ χειροκροτήματα τοῦ πυκνοῦ ἀκροατηρίου». Βλ. Σάλπιγξ, 25.4.1924. Επίσης περιγραφή της ίδιας διάλεξης και σχετικά σχόλια δημοσίευσαν οι τοπικές εφημερίδες Αλήθεια, 18.4.1924 και Κήρυξ, 24.4.1924. Η διάλεξη αυτή δημοσιεύτηκε σε συνέχειες στην εφημερίδα Αλήθεια, 25.4.1924, 2.5.1924, 9.5.1924, και αναδημοσιεύτηκε στο περιοδικό Σημείο 4(1996)105-113.

24. Ι. Α. Γ. Συκ[ουτρῆ], «Μακάριου Μαχαιριώτου, Α'. Η μέλλουσα να συγκληθῆ Οικουμενική των Ορθόδοξων Εκκλησιῶν Σύνοδος και αι Εκκλησιαστικαὶ μεταρρυθμίσεις, Β'. Το Πανορθόδοξον Συνέδριον», Κυπριακά Χρονικά 2(1924)89-91. Για τις αντιδράσεις που προκάλεσε βλ. Κ. Κοκκινόφτα, «Αντιπαραθέσεις

ζητιάνα» και «Οι επιστήμονες» της Ιουλίας Περισιτιάνη. Ακόμη δημοσίευσε τις θετικές βιβλιοκρισίες για την ποιητική συλλογή του Δ.Μ. Δημητριάδη «Βήματα στη χλόη» και για την ποίηση του Δημήτρη Λιπέρτη (1866-1937), όπου, όμως, υποβάθμισε την κυπριακή ποιητική παράδοση και χαρακτήρισε άστοχα τον Βασίλη Μιχαηλίδη ως «εξευγενισμένο ποιητάρη», γεγονός που προκάλεσε αντιδράσεις από τους Γιάννη Λεύκη (1889-1991) και Αντώνη Ιντιάνο (1899-1968), στις οποίες ο Μικρασιάτης φιλόλογος απάντησε με εκτενή αρθρογραφία²⁵.

Επίσης, διαπιστώνοντας το κενό που υπήρχε στο ζήτημα της συστηματικότερης και εγκυρότερης συλλογής λαογραφικού υλικού, εξέδωσε, τον Οκτώβριο του 1923, το τομίδιο «Οδηγίαί προς συλλογήν γλωσσικού και λαογραφικού υλικού», το οποίο, σύμφωνα με σχετική γνωστοποίηση, θα έστελλε δωρεάν σε κάθε ενδιαφερόμενο²⁶. Ακόμη, βοήθησε τους μαθητές του Ιεροδιδασκαλείου να αρχίσουν να καταρτίζουν λαογραφικές συλλογές, έτσι ώστε

Συκουτρή στην Κύπρο», ό.π., σ. 32. Για τον Μακάριο Μαχαιριώτη βλ. Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ό.π., σ. 240.

25. Ι. Α. Γ. Συκ[ουτρή], «Ιουλίας Ι. Περισιτιάνη, Η κόμησσα ζητιάνα, δράμα εις πράξεις εξ μετά κωμωδίας. Οι επιστήμονες, εις πράξεις δύο», Κυπριακά Χρονικά 1(1923)278-279· «Δημ. Μ. Δημητριάδη, Βήματα στη χλόη» Κυπριακά Χρονικά 1(1923)164· «Δ.Θ. Λιπέρτη, Τζιυπριώτικα Τραούδκια», Κυπριακά Χρονικά 1(1923)305-308. Για τις αντιδράσεις που προκάλεσε και αναφορά στην αρθρογραφία των Λεύκη και Ιντιάνου και στις απαντήσεις του Συκουτρή βλ. Κ. Κοκκινόφτα, «Αντιπαραθέσεις Συκουτρή στην Κύπρο», ό.π., σ. 32. Ας σημειωθεί, ότι ο Λεύκης συγκέντρωσε αργότερα τα κείμενά του και τα αναδημοσίευσε σε ξεχωριστή έκδοση. Βλ. Γιάννη Λεύκη, Απ' αφορμή μια κριτική του καθηγητή Ι. Συκουτρή, Λεμεσός 1966. Για τους Λεύκη και Ιντιάνο βλ. Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ό.π., σ. 221, 136, αντιστοίχως.

26. «Χρονικά», Η Αγωγή 3/(50-51)(1923)16 (ημερ. 1/14.7.1923). Το βιβλιαράκι αυτό αποτέλεσε το πρώτο Δημοσίευμα των «Κυπριακών Χρονικών». Ακολούθησε, ως δεύτερο Δημοσίευμα, το εκτενέστερο έργο του Συκουτρή με τίτλο: Έκθεσις της Κριτικής Επιτροπείας του Α΄ Φιλολογικού Διαγωνισμού της Α.Μ. του Αρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Κυρίλλου Βασιλείου του από Κερυνείας, Λευκωσία 1924. Το έργο αυτό επανεκδόθηκε, το 2003, από τις εκδόσεις «Αιχμή» με πρόλογο του υπογράφοντος.

να καταστούν καλοί μελετητές του λαϊκού βίου στη διδασκαλική τους ζωή²⁷, γεγονός για το οποίο επαινέθηκε, τον Οκτώβριο του 1923, από ανώνυμο αρθρογράφο εφημερίδας της εποχής, που διαπίστωνε ότι τόσο οι μαθητές του, όσο και παλαιότεροι απόφοιτοι, είχαν αρχίσει να δημοσιεύουν, κατά το παράδειγμά του, πρωτότυπες λαογραφικές εργασίες²⁸. Δημοσίευσε επίσης σχετικά κείμενα, όπως το πολύ σημαντικό «Χαρακτηρισμοί και πειράγματα χωρίων εν Κύπρω»²⁹, καθώς και βιβλιοκρισίες και σχόλια γύρω από διάφορα κυπρολογικά θέματα, που αποτελούν έμπρακτη απόδειξη της αποφασιστικής συμβολής του στην προώθηση των λαογραφικών σπουδών στο νησί³⁰.

Ακόμη, ο Συκουτρής εργάστηκε για τη συγκρότηση βιβλιογραφίας «των περί Κύπρου γραφέντων βιβλίων ή εν γένει δημοσιευμάτων οπουδήποτε» και «των εν Κύπρω και υπό Κυπρίων, εν Κύπρω ή αλλαχού εκδοθέντων βιβλίων πάσης φύσεως», για την οποία δεν παρέλειψε να ενημερώσει σε επιστολή του, ημερομηνίας 2 Δεκεμβρίου 1922, την Όλγα Κομνηνού³¹. Σε μεταγενέστερο χρόνο ανακοίνωσε, «μέσω κοινού φίλου», την προθυμία του να συνεργαστεί με τον

27. Ι. Α. Γ. Συκ(ουτρή), «Σύμμεικτα λαογραφικά», Κυπριακά Χρονικά 1(1923)206.

28. Βλ. Ημερήσιος Κήρυξ, 27.10.1923. Επίσης βλ. Κ. Κοκκινόφτα, «Αθησαύριστες μαρτυρίες», ό.π. σ. 33, όπου παρατίθεται απόσπασμα από το σχετικό δημοσίευμα, συντάκτης του οποίου είναι, πιθανότατα, ο διευθυντής της εφημερίδας, Λεωνίδα Παυλίδης (1893-1957). Για τον τελευταίο βλ. Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ό.π., σ. 339.

29. Ιω. Αντιφών Γ. Συκουτρής, «Χαρακτηρισμοί και πειράγματα χωρίων εν Κύπρω», Κυπριακά Χρονικά 1(1923)44-50, 78-84.

30. Για το λαογραφικό έργο του Συκουτρή και τη σημασία του βλ. Χρύσανθου Κυπριανού, «Η Λαογραφία και τα "Κυπριακά Χρονικά"», Ελευθερία, 22.1.1969 [= Λαογραφικό Απάνθισμα, Λευκωσία 1989, σ. 33, παράρτημα του περιοδικού Λαογραφική Κύπρος, τ. 39ος, Λευκωσία 1989, και ανάτυπο]· Κύπρου Χρυσάνθη, «Ο Ιωάννης Συκουτρή και η κυπριακή λαογραφία», στον τόμο: Χρύσανθου Κυπριανού (επιμ.), Συμπόσιον Λαογραφίας, Λευκωσία 1972, σ. 19-21· Κώστα Πιλαβάκη, «Μελετώντας τη Λαογραφία της αγαπημένης Κύπρου», Νέα Εποχή 1(1959)43 [= Από το πέρασμα ενός εκπαιδευτικού, Λευκωσία 1967, σ. 126].

31. Φάνη Κακριδή (επιμ.), Γράμματα του Ιωάννη Συκουτρή από την Κύπρο (1922-1924), Αθήνα 2008, σ. 78-79.

Κυριαζή για την ολοκλήρωσή της. Ο τελευταίος, όμως, είχε στο μεταξύ προωθήσει στο τυπογραφείο την έκδοση δικής του σχετικής εργασίας και επέκειτο η κυκλοφορία της, γεγονός που καθιστούσε αδύνατη την υλοποίηση της πρότασης του Μικρασιάτη φιλόλογου³². Τα δελτία της βιβλιογραφίας του, που ανέρχονταν στα 1071, ο Συκουτρήs παρέδωσε το 1935, για επεξεργασία και έκδοση, στον φοιτητή της νομικής Ευάγγελο Λουίζο (1913-1993), ο οποίος τα κατέθεσε στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Αμμοχώστου³³, για να χαθούν κατά την κατάληψη της πόλης από τα τουρκικά στρατεύματα εισβολής του 1974.

Ο Συκουτρήs υπήρξε ακόμη, το 1924, ο εισηγητής της κριτικής επιτροπής, στην οποία συμμετείχαν επίσης ο Μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος, ως πρόεδρος, και ο Γεώργιος Μαρκίδης (1882-1970), ως μέλος, στον Πρώτο Φιλολογικό Διαγωνισμό, που προκήρυξε ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου (1916-1933) Κύριλλος Γ΄ με θέμα την ιστορία των ελληνικών γραμμάτων στην Κύπρο κατά την Τουρκοκρατία (1571-1878)³⁴. Στον διαγωνισμό αυτό συμμετείχαν μόνο δύο συγγραφείς, οι Λοΐζος Φιλίππου (1895-1950) και Ιερώνυμος Περισιτιάνης (1870-1931), με εκτενή έργα, τα οποία ο χαλκέντερος και οξυδερκής νεαρός φιλόλογος μελέτησε επισταμένα και έκρινε με τη χαρακτηριστική εξονυχιστική πρακτική του στην πολυσέλιδη «Έκθεση της Κριτικής Επιτροπείας», που, όπως έχει αναφερθεί, κυκλοφόρησε το ίδιο έτος σε αυτοτελή τόμο.

Σύμφωνα με την κριτική επιτροπή, το πρώτο βραβείο απονεμήθηκε στον Φιλίππου, γεγονός, όμως, που δεν βρήκε σύμφωνο τον Περισιτιάνη, ο οποίος διαμαρτυρήθηκε έντονα και επέκρινε διά του τύπου τον Συκουτρή. Ακολούθησαν δημοσιεύματα από τον παλαιό απόφοιτο του Ιεροδιδασκαλείου Νέαρχο Κληρίδη (1892-1967), ο οποίος υποστήριξε τον Μικρασιάτη φιλόλογο, καθώς και από τον έτερο των συμμετεχόντων στον Διαγωνισμό, Λοΐζο Φιλίππου, αφού οι κατηγορίες για μεροληψία της κριτικής επιτροπής μείωναν την αξία του έργου του, με αποτέλεσμα ο Περισιτιάνης να απαντήσει και να συντηρηθεί η γενικότερη αντιπαράθεση.

32. Νεοκλή Κυριαζή, Κυπριακή Βιβλιογραφία, Λάρνακα 1935, σ. 4.

33. Κ. Κύρρη, «Ο Ιωάννης Συκουτρήs και η Κύπρος», ό.π., σ. 434-435. Για τον Λουίζο βλ. Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ό.π., σ. 231.

34. Για τους Κύριλλο Γ΄ και Μαρκίδη βλ. Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ό.π., σ. 199, 247-248, αντιστοίχως.

Ωστόσο, αμφότεροι Φιλίππου και Περισιτιάνης, όταν εξέδωσαν το 1930 το έργο τους, έλαβαν σοβαρά υπόψη τους τις παρατηρήσεις του Συκουτρή και συμπλήρωσαν τα κενά των εργασιών τους, διασώζοντας μοναδικές πτυχές της ιστορίας της κυπριακής εκπαίδευσης, ιδίως του 19ου αιώνα, αναγνωρίζοντας έτσι έμπρακτα τη μεγάλη συμβολή του την ανάπτυξη της ιστορικής έρευνας στο νησί³⁵. Ειδικότερα, ο Περισιτιάνης αποσιώπησε την πικρία του και σε αρκετές περιπτώσεις, για να τεκμηριώσει τα όσα αναφέρει, παρέπεμψε στην «Έκθεση» του Συκουτρή³⁶.

Ας σημειωθεί, ότι η έκδοση της «Έκθεσης», που πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβριο του 1924, μερικούς μήνες μετά που ο Συκουτρής εγκατέλειψε το νησί, έγινε δεκτή με θερμά σχόλια, όπως από τον λόγιο διδάσκαλο Χαράλαμπο Παπαδόπουλλο (1882-1962), ο οποίος σημείωσε, πως «κατά την εν Κύπρω βραχείαν διαμονήν του έδειξεν εξαιρετικήν ερευνητικότητα, εις την οποίαν οφείλονται πολλάί μελέται του προς διαφώτισιν διαφόρων ιστορικών ζητημάτων της Κύπρου»³⁷. Είναι αξιοσημείωτο επίσης, ότι ο Μικρασιάτης φιλόλογος δεν είχε

35. Για το σκεπτικό βράβευσης βλ. Κήρυξ, 16.5.1924· Φωνή της Κύπρου, 17.5.1924. [= I. Αντιφών Γ. Συκουτρή, Έκθεσις της Κριτικής Επιτροπείας, ό.π., σ. 4-5]. Για την αντίδραση του Περισιτιάνη και τη σχετική αρθρογραφία των Κληρίδη - Φιλίππου βλ. Κ. Κοκκινόφτα, «Αντιπαραθέσεις Συκουτρή στην Κύπρο», ό.π., σ. 32-33. Τα έργα των Φιλίππου και Περισιτιάνη έχουν τίτλο: Λοΐζου Φιλίππου, Τα Ελληνικά Γράμματα εν Κύπρω κατά την περίοδον της Τουρκοκρατίας (1571-1878), Λευκωσία 1930· Ιερώνυμου Περισιτιάνη, Ιστορία των ελληνικών γραμμάτων. Από της Τουρκικής κατακτήσεως μέχρι της Αγγλικής Κατοχής, Λευκωσία 1930. Για τη συμβολή του Συκουτρή στην τελική διαμόρφωσή τους βλ. Π. Κιτρομηλίδη, Κυπριακή Λογιοσύνη, ό.π., σ. 32-34.

36. Ενδεικτικά βλ. I. Περισιτιάνη, Ιστορία των ελληνικών γραμμάτων, ό.π., σ. 192, 419.

37. «Χρονικά», Αγωγή 3/1(1924)8 (ημερ. 29.11.1924). Το σχετικό σχόλιο είναι βέβαιο ότι ανήκει στον Χαράλαμπο Παπαδόπουλλο, ο οποίος εξέδιδε το περιοδικό και έγραφε τα κείμενα της τρέχουσας επικαιρότητας. Για τον Παπαδόπουλλο βλ. Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ό.π., σ. 321-322. Για τον μήνα εκτύπωσης της «Έκθεσης» αναφέρεται σχετικό δημοσίευμα στον τύπο της εποχής: «Υπό τοῦ περιοδικοῦ "Κυπριακά Χρονικά" ἐξεδόθη εἰς τεῦχος ἡ Ἔκθεσις τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπείας, διὰ τὰ δύο ὑποβληθέντα ἔργα, κατά τόν παρελθόντα Φιλολογικόν Διαγωνισμὸν τοῦ Μακαριωτάτου». Βλ. Κήρυξ, 15.11.1924.

τη δυνατότητα της τελικής διόρθωσης του κειμένου, αφού απουσίαζε από το νησί, με αποτέλεσμα να παρεισφρήσουν σε αυτό μερικές αβλεψίες.

Δεν είναι υπερβολή να ειπωθεί, ότι ο Συκουτρός, κατά την παραμονή του στο νησί, επισκέφθηκε οδοιπορώντας το μεγαλύτερο τμήμα του, συλλέγοντας πληροφορίες για τα μνημεία και τα έθιμα των κατοίκων. Όπως χαρακτηριστικά διέσωσε, προφανώς από αφήγησή του, ο μαθητής του Νάσος Δετζώρτζης, η Κύπρος αποτέλεσε γι' αυτόν, στη δύσκολη περίοδο της ζωής του, κατά την οποία βίωνε τις τραγικές συνέπειες της Μικρασιατικής καταστροφής, αναβάπτισμα και ανήσυχος, όπως ήταν εκ φύσεως, «διέτρεξε το ελληνικό νησί πεζός απ' άκρη σ' άκρη, γνώρισε τον τόπο, τους ανθρώπους, τα έθιμά τους, τη γλώσσα τους, τη δυστυχία τους» και τονώθηκε από την επαφή του «με άλλους αλύτρωτους»³⁸.

Για τις περιηγήσεις του αυτές αντλούμε σχετικές πληροφορίες από διάφορες επιστολές του, όπως μία, ημερομηνίας 8 Ιανουαρίου 1923, προς την Όλγα Κομνηνού - Κακριδή, για το ταξίδι που πραγματοποίησε, τα Χριστούγεννα του 1922, ακολουθώντας το δρομολόγιο Λάρνακα - Λεμεσός - Πάφος - Τρόδος - Μόρφου - Λευκωσία - Λάρνακα³⁹. Από άλλες πηγές γνωρίζουμε ότι σε αυτό τον συντρόφευσε μέχρι τη Λεμεσό ο Τεύκρος Ανθίας, που, όμως, εγκατέλειψε στη συνέχεια, αφού αδυνατούσε να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της χειμωνιάτικης οδοιπορίας⁴⁰.

Ο Συκουτρός συμμετείχε επίσης στις εκπαιδευτικές εκδρομές των μαθητών του Ιεροδιδασκαλείου, όπως στις αρχές Απριλίου 1924, που εξέδραμε με τους

38. Νάσου Δετζώρτζη, «Ο διδάσκαλος», στον τόμο: Ι. Συκουτρή, Μελέται και Άρθρα, ό.π., σ. 47.

39. Φ. Κακριδή (επιμ.), Γράμματα του Ιωάννη Συκουτρή, ό.π., σ. 83-90. Για εκτενέτερη αναφορά στην περιήγηση αυτή, καρπός της οποίας υπήρξε το πρώτο «κυπριακό» του κείμενο, που έγραψε στη Μονή της Τροοδίτισσας και παρέμενε μέχρι πρόσφατα άγνωστο, βλ. Κ. Κοκκινόφτα, «Αθησαύριστες μαρτυρίες», ό.π., σ. 32-36.

40. Τεύκρου Ανθία, «Γνωριμίες και αναμνήσεις. Δυο ακούραστοι εργάτες των Ελληνικών Γραμμάτων: Ι. Συκουτρός - Π. Νιρβάνας». Βλ. Ελευθερία, 22.12.1937. Το απόσπασμα που αναφέρεται στον Συκουτρή αναδημοσιεύεται στη συνέχεια της εργασίας μας. Βλ. Έγγραφα και Δημοσιεύματα 9. Για τον Ανθία βλ. Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ό.π., σ. 30-31.

τελειόφοιτους στη Λεμεσό, για να επισκεφθούν τα αξιοθέατα της πόλης και το αρχαίο θέατρο του Κουρίου⁴¹. Ακόμη, πολλές φορές ακολούθησε τον Μητροπολίτη Νικόδημο στις μακρές περιοδείες του στα χωριά της κυπριακής υπαίθρου, όπου του παρείχετο η δυνατότητα να επισκεφθεί εγκαταλελειμμένες Μονές και αρχαιολογικούς χώρους και να συλλέξει πολύτιμο υλικό. Πιο γνωστή από αυτές είναι η περιοδεία του καλοκαιριού του 1923, που διάρκεσε δύο μήνες, όση δηλαδή και η θερινή άδειά του από το Ιεροδιδασκαλείο⁴². Επίσης, είναι γνωστή η μετάβασή του, στις αρχές του 1924, μαζί με τον καθηγητή στο Παγκύπριο Λύκειο Λάρνακας, Παναγιώτη Κυδωνόπουλο (1888-1979), στην Κερύνεια, όπου ο λόγιος δικηγόρος Σάββας Χρίστης (1887-1973) τους συνόδευσε στο Πέλλα Πάις, γεγονός για το οποίο ο Μικρασιάτης φιλόλογος τον ευχαρίστησε με θερμή επιστολή του, ημερομηνίας 12 Μαρτίου 1924⁴³.

41. «Ἐπιχειροῦντες ἐκπαιδευτικὴν ἐκδρομὴν μέχρι Λεμεσοῦ, ἦλθον ἐνταῦθα, τὴν προπαραελθοῦσαν Πέμπτην, διὰ τῆς “Ἀλκμήνης”, οἱ μαθηταὶ τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων τοῦ ἐν Λάρνακι Ἐμπορικοῦ Λυκείου καὶ τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου, τῇ συνοδείᾳ τῶν καθηγητῶν κ.κ. Συκουτρῆ, Κυδωνοπούλου καὶ Φιλῶτα. Οἱ ἐπισκέπται ἐγένοντο φιλοφρόνως δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ κ. Δημάρχου, τῆς Ἐφορείας καὶ τοῦ Γυμνασίου, ἀφοῦ δέ ἐπεσκέφθησαν τὰ σχολεῖα καὶ τὰ ἀξιοθέατα τῆς πόλεως ἐξέδραμαν, μετὰ τοῦ Γυμνασίου Λεμεσοῦ, μέχρι Κουρίου. Τὸ Σάββατον οἱ μαθηταὶ ἔσπεσαν τὸ ἐν Γυμνασίῳ μνημεῖον τῶν Πεσόντων καὶ τὴν ἐν τῷ κήπῳ προτομὴν τοῦ Σώζου καὶ ἐπανεκάμψαν δι’ αὐτοκινήτων εἰς Λάρνακα, ἀφοῦ ἔτυχον πάσης δυνατῆς περιποιήσεως ἐκ μέρους τοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου». Βλ. Αλήθεια, 4.4.1924. Επίσης βλ. Σάλπιγξ, 4.4.1924· Νέον Ἔθνος, 5.4.1924· Κυπριακός Φύλαξ, 16.4.1924.

42. Για την περιοδεία αυτή αναφέρεται σε τρεις, τουλάχιστον, επιστολές του στην Όλγα Κομνηνού, με ημερομηνία 20.8.1923, 15.9.1923 και 5.10.1923. Βλ. Φ. Κακριδή (επιμ.), Γράμματα του Ιωάννη Συκουτρῆ, ό.π., σ. 136-137, 153, 169, αντιστοίχως.

43. Για την επίσκεψή του στην Κερύνεια βλ. Ρήνας Κατσελλή, Σάβας Χρίστης - Ο αλλιώτικος, η ζωή και το έργο του, τ. Α΄, Λευκωσία 2004, σ. 249. Η επιστολή του Συκουτρῆ προς τον Χρίστη δημοσιεύτηκε από τη Ρήνα Κατσελλή, Σάβας Χρίστης, επιλογή από το έργο του, Λευκωσία 2005, σ. 295. Για τους Κυδωνόπουλο και Χρίστη βλ. Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ό.π., σ. 192, 485-486, αντιστοίχως.

Σχετικό σχόλιο για τις περιηγήσεις του σε διάφορα μέρη της Κύπρου διέσωσε ο επίσης λόγιος δικηγόρος Νικόλαος Κλ. Λανίτης (1872-1958), ο οποίος αναφέρει, ότι μαζί είχαν επισκεφθεί αρκετά χωριά της υπαίθρου, συλλέγοντας τραγούδια και καταγράφοντας λέξεις της κυπριακής διαλέκτου. Περιγράφει ακόμη τη διαμονή τους, ένα χειμωνιάτικο βράδυ, στο μοναστήρι του Τιμίου Προδρόμου στον Μέσα Ποταμό, όπου βρέθηκαν μαζί με τον Νικόδημο Μυλωνά και τον Λουκή Πιερίδη. Όπως αναφέρει, «φιλολογούντες» γύρω από το τζάκι πέρασαν αλησμόνητες ώρες, μέχρι που ξημέρωσε, οπότε ο Πιερίδης αναφώνησε, αστεϊζόμενος, τη φράση «Συκουτέσερις εξημέρωσε», για να μεταβούν για ύπνο. Την άλλη δε ημέρα αναχώρησαν για τις Πλάτρες, μέσα στο χιόνι, με τον Συκουτρή να του αποκαλύπτει ότι θεωρούσε την Κύπρο πηγή έμπνευσης για πνευματική δημιουργία⁴⁴.

Για τις περιοδείες του στην Κύπρο αναφέρεται επίσης ο Κωνσταντίνος Σπυριδάκης (1903-1976), μικρότερός του κατά ένα έτος στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Όπως σημειώνει, ο Συκουτρής είχε τη συνήθεια να επισκέπτεται αρχαιολογικούς και άλλους χώρους οδοιπορώντας από την περίοδο των σπουδών του στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Σύμφωνα με όσα αναφέρει, οι εξορμήσεις αυτές πραγματοποιούνταν κάθε Κυριακή και είχαν ωφελήσει πνευματικά πολλούς από τους νεαρούς φοιτητές της εποχής, τόσο από τη γνωριμία τους με τα μνημεία του ελληνικού λαού, όσο και από τις γνώσεις του Μικρασιάτη φιλόλογου. Συμπληρώνει δε, ότι εξακολούθησε και στην Κύπρο να πραγματοποιεί παρόμοιες εξορμήσεις και να συλλέγει λαογραφικά, ιστορικά και

44. «Ήσυχολήθη πολύ μέ τήν Κύπρο ὁ Συκουτρής. Περιήλθαμεν μαζί ἄρκετά μέρη τῆς υπαίθρου, μαζεύοντες τραγούδια καί λέξεις. Ἐνα χειμωνιάτικο βράδυ εὐρέθημεν εἰς τόν Μέσα Ποταμόν. Εἴμεθα 4-5 καί ὁ Νικόδημος Μυλωνᾶς μαζί μας. Γύρω ἀπό τό τζάκι, φιλολογοῦντες, ἐπεράσαμεν ἀλησμόνητες ὥρες. Μᾶς εὐρῆκεν ἡ αὐγή. Καί τότε ἤκούσθη τό περίφημον καλαμποῦρι τοῦ εὐφυεστάτου καί ἀλησμονήτου Λουκῆ Πιερίδη: "Συκουτέσερις ἐξημέρωσεν". Τό πρωῖ μέσα στά χιόνια ἀνεβήκαμεν πεζῆ στές Πλάτρες. "Τί πηγή ἐμπνεύσεως καί μελέτης εἶνε ἡ Κύπρος", ἔλεγε πάντα ὁ Συκουτρής». Βλ. Νικόλαου Κλ. Λανίτη, «Αναμνήσεις ἀπό τήν περασμένην πνευματική Λάρνακα», Κυπριακά Γράμματα 178(1950)103. Για τον Λανίτη βλ. Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ὁ.π., σ. 212-213.

γλωσσολογικά στοιχεία, που επεξεργαζόταν στη συνέχεια και δημοσίευε στα «Κυπριακά Χρονικά»⁴⁵.

Όπως έχει αναφερθεί, ο Συκουτρής αναχώρησε από την Κύπρο τον Μάιο του 1924. Ωστόσο διατήρησε στενούς δεσμούς με το νησί και τους ανθρώπους του, αρκετοί από τους οποίους έτρεφαν αισθήματα βαθύτατης εκτίμησης προς το πρόσωπό του. Ανάμεσά τους περιλαμβάνονταν και τα μέλη της σχολικής εφορείας Αμμοχώστου, που απευθύνθηκαν σε αυτόν με τηλεγράφημά τους, ημερομηνίας 19 Ιουνίου 1924, και την παράκληση να βοηθήσει στην εξεύρεση Γυμνασιάρχη για το Ελληνικό Σχολείο της πόλης. Ο Συκουτρής προσέγγισε τότε τον επίσης Μικρασιάτη και λαμπρό φιλόλογο Δημήτριο Χαμουδόπουλο (1877-1928), ο οποίος αποδέχθηκε την πρότασή του, γεγονός για το οποίο ενημέρωσε με τηλεγράφημά του, ημερομηνίας 6 Ιουλίου 1924, τα μέλη της σχολικής εφορείας. Πράγματι, ο Χαμουδόπουλος κατήλθε στο νησί και υπηρέτησε στο Ελληνικό Γυμνάσιο Αμμοχώστου, μέχρι τον απρόσμενο θάνατό του, το 1928⁴⁶. Επίσης, πολλοί Κύπριοι της εποχής παρακολουθούσαν με ενδιαφέρον την πνευματική του πορεία και ανακοίνωναν τα διάφορα στάδια της επαγγελματικής του σταδιοδρομίας στον τύπο, όπως για παράδειγμα τον Μάρτιο του 1930, όταν διορίστηκε βιβλιονόμος στην Ακαδημία Αθηνών⁴⁷, ή το καλοκαίρι του 1933, που του προτάθηκε να αναλάβει την έδρα της κλασικής φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της Πράγας⁴⁸.

45. «Ὁ περί αὐτόν φιλολογικός κύκλος τῶν συμφοιτητῶν αὐτοῦ μετεῖχε τῶν ἐξορμήσεων τούτων καί πολλά ὠφελήθη ἐξ αὐτῶν. Σχεδόν καθ' ἑκάστην Κυριακὴν διεξήγοντο αἱ ἐξορμήσεις αὗται, πολλαὶ τῶν ὁποίων ἦσαν ἀρκετὰ κοπιώδεις... Τὴν τακτικὴν τούτων τῶν ἐξορμήσεων ἠκολούθησεν ὁ Συκουτρῆς καὶ ἐν Κύπρῳ, προϊόν δέ αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ δημοσίευσις πλείστων μελετῶν αὐτοῦ ἐν τῷ νεοσυστάτῳ ἐπιστημονικῷ περιοδικῷ, τῷ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ διατελοῦντι». Βλ. Κωνσταντίνου Σπυριδάκι, «Λόγος εἰς τὸ ἐπιστημονικόν μνημόσυνον τοῦ Ἰωάννου Συκουτρῆ», Κυπριακά Σπουδαί 36(1972)2-3. Για τον Σπυριδάκι βλ. Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ὁ.π., σ. 405-406.

46. Κ. Κύρρη, «Ὁ Ἰωάννης Συκουτρῆς καὶ ἡ Κύπρος», ὁ.π., σ. 433-434· Του ἰδίου, Ἱστορία τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως Αμμοχώστου 1191-1955, ἰδίως δε του Ε.Γ.Α., Λευκωσία 1967, σ. 78. Για τον Χαμουδόπουλο βλ. Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ὁ.π., σ. 463.

47. «Εὐχαρίστως πληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ λίαν γνωστός παρ' ἡμῖν Δρ. Ἰ. Συκουτρῆς διορίσθη ἐπιμελητὴς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν μέμισθόν καθηγητοῦ Γυμνασίου. Ὁ

Ακόμη, ο Συκουτρής παρακολουθούσε την πνευματική κίνηση της Κύπρου και ασχολήθηκε με διάφορες πτυχές της ιστορίας της, δημοσιεύοντας «κυπριακά» κείμενα, όπως για παράδειγμα τα δύο γερμανόφωνα «Solon und Soloi» (1927), που αποδόθηκε αργότερα σε ελληνική μετάφραση στα «Κυπριακά Γράμματα»⁴⁹, και «Epigramm aus Kitition» (1928) για επιγραφή σε επιτύμβιο στήλη, που βρέθηκε στο αρχαίο Κίτιο⁵⁰, καθώς και τρία άλλα στο περιοδικό «Ελληνικά» (μεταξύ των ετών

κ. Συκουτρής θά ἐκλεγῆ λίαν προσεχῶς καί ὡς ὑφηγητῆς εἰς τό Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Συγχαίρωμεν εἰλικρινῶς τόν ἀγαπητόν φίλον». Βλ. Ισότης, 29.3.1930. Στα βιογραφικά σημειώματά του αναφέρεται, ότι ο διορισμός του στην Ακαδημία έγινε το 1929, ίσως γιατί ο ίδιος ο Συκουτρής, στο υπόμνημά του προς τη Φιλοσοφική Σχολή, από όπου αντλούν οι βιογράφοι του, δεν διευκρινίζει επακριβώς τη σχετική χρονολογία: «Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1929, διωρίσθην μετὰ χρόνον τινά καθηγητῆς ἐν τῷ Ἀρσακείῳ καί εἶτα βιβλιονόμος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ὅπου μέχρι σήμερον ὑπηρετῶ». Βλ. Ιω. Συκουτρή, Μελέται και Ἄρθρα, ὁ.π., σ. 80.

48. «Εἰς τόν γνωστόν εἰς τούς Κυπρίους, διά τās περί τῆς Νήσου σοβαράς καί ἐμβριθεῖς λαογραφικὰς κλπ μελέτας του, πρώην καθηγητὴν τῆς φιλολογίας ἐν Λάρνακι, κ. Ι. Συκουτρήν, ὅστις πρό τετραετίας ἐγένετο ὑφηγητῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, προσεφέρθη τελευταίως ὑπό τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Γερμανικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πράγας ἢ ἔδρα τῆς κλασσικῆς φιλολογίας. Ἡ γενομένη τιμὴ εἶνε ἐπιβράβευσις τῆς ἐγνωσμένης ἐπιστημονικῆς ἀξίας καί ἰκανότητος τοῦ κ. Συκουτρῆ, ὅστις, δέν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι καί ὑπό τό βάρος τῆς νέας του θέσεως δέν θά ἀπολίπη νά συνεχίσῃ τās περί Κύπρου ἱστορικάς, ἀρχαιολογικάς καί λαογραφικάς ἐρεῦνας του». Βλ. Νέος Κυπριακός Φύλαξ, 5.7.1933. Η σχετική πρόσκληση του Πανεπιστημίου της Πράγας δημοσιεύτηκε στον αφιερωματικό τόμο στον Συκουτρή του περιοδικού Νέα Εστία 63(1958), σ. 554.

49. Ιωάννου Συκουτρή, Μελέται και Ἄρθρα, ὁ.π., σ. 642. Για την ελληνική μετάφραση του κειμένου βλ. Ι. Συκουτρή (μετάφρ. Μαρίας Κακισσοπούλου), «Ο Σόλων και οι Σόλοι», Κυπριακά Γράμματα 2(1936)209-211.

50. Η δημοσίευση αυτή ανηγγέλη στον κυπριακό τύπο της εποχής: «Ὁ φίλος κ. Συκουτρῆς ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ Γερμανικῷ περιοδικῷ “Ἑρμῆς” μελέτην περί τῆς ἐπιτυμβίου στήλης τῆς πρό τινος εὔρεθείσης ἐν παλαιᾷ Λάρνακι». Βλ. Ισότης, 3.3.1928. Για το κείμενο αυτό, το οποίο, εξ ὅσων γνωρίζουμε, παραμένει

1929-1930)⁵¹. Επίσης, δημοσίευσε εργασίες του στα περιοδικά του νησιού: πέντε στα «Κυπριακά Χρονικά» (μεταξύ των ετών 1925-1926) και τέσσερις στα «Κυπριακά Γράμματα» (μεταξύ των ετών 1934-1936)⁵². Ακόμη πραγματοποίησε διαλέξεις για διάφορα ζητήματα που σχετίζονταν με την Κύπρο, όπως τον Φεβρουάριο του 1932, ενώπιον των μελών της Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών, για την αλληλογραφία του Οικουμενικού Πατριάρχη Γρηγορίου του Κυπρίου⁵³ και το 1936 στον Φιλολογικό Σύλλογο «Παρνασσός» για τα εβδομηντάχρονα του Δημήτρη Λιπέρτη⁵⁴. Δίδαξε επίσης στον κύκλο των αφοσιωμένων μαθητών του στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

αμετάφραστο και άγνωστο στο ευρύ κοινό, βλ. Ιω. Συκουτρή, Μελέται και Άρθρα, ό.π., σ. 642.

51. Ιω. Συκουτρή, Μελέται και Άρθρα, ό.π., σ. 642-643.

52. Στα «Κυπριακά Χρονικά» των ετών 1925-1926 περιλαμβάνονται πέντε εργασίες του και στα «Κυπριακά Γράμματα» των ετών 1934-1936 τέσσερις. Βλ. Ιω. Συκουτρή, Μελέται και Άρθρα, ό.π., σ. 641-642, 650, αντιστοίχως.

53. «Κατά τήν τελευταίαν διάλεξιν ενώπιον τῶν μελῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ὁ Βυζαντινολόγος κ. Ι. Συκουτρῆς ἔκαμεν ἐνδιαφέρουσαν ἀνακοίνωσιν ἐπί τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ ἀπό τοῦ 1284-1289 Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου. Ὁ ὁμιλητής ἐτόνισε τήν ἀξίαν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Πατριάρχου αὐτοῦ, τῆς ὁποίας, ὡς εἶπεν, ἡ σημασία δέν ἔγκειται κυρίως εἰς τό περιεχόμενον, ἀλλ' εἰς τήν καλλιτεχνικήν μορφήν· καί ἔπειτα, διά τῆς ἀναλύσεως τῆς αὐτοβιογραφίας τοῦ Πατριάρχου, ἔδειξεν ὅτι οὗτος δύναται νά χαρακτηρισθῆ σήμερον ὡς ἀληθινός εἰς τοῦτο πρόδρομος τῶν ἀνθρωπιστῶν. Τέλος, ὁ ὁμιλητής διηγήθη, ἐπί τῇ βάσει κυρίως τῶν πηγῶν, τά κατά τήν πολυτάραχον πατριαρχεῖαν τοῦ ἀνδρός καί παρουσίασε κομψότατα δείγματα σκηνῶν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, περιγραφομένων ἐν ἀναφοραῖς πρὸς τόν αὐτοκράτορα καί τόν μέγαν λογοθέτην Θεόδωρον Μουζάλωνα». Βλ. Ελευθερία, 2.3.1932. Επίσης βλ. Νέα Ἰσότης, 5.3.1932.

54. «Τό Χρονικό τῶν ἐβδομηντάχρονων... 3.5.1936. Στήν Ἀθήνα, στόν φιλολογικό Σύλλογο "Παρνασσός", στήν παρουσία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, τοῦ διανοούμενου κόσμου καί πολλῶν ἐπισήμων. Ὁμιλητής ἦταν ὁ ὑφηγητής τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ι. Συκουτρῆς, πού ἀνέλυσε ἐμβριθέστατα τό ἔργο τοῦ ποιητῆ. Ἀκολούθησαν ἀπαγγελίες κτλ». Βλ. Ἀωνύμου, «Στο περιθώριο της Τέχνης», Πάφος 2(1936)113.

διάφορα κυπριακά βυζαντινά θέματα⁵⁵ και βοήθησε κάποιους από αυτούς, όπως την Ηρώ Κορμπέτη και τη Σοφία Δοανίδου, να γράψουν σχετικές μελέτες⁵⁶. Ακόμη συνέβαλε ώστε ερευνητές, όπως η Hedwig Ludeke, να μπορέσουν να κατανοήσουν την κυπριακή διάλεκτο και να εργαστούν για τη συλλογή και καταγραφή δημοτικών τραγουδιών⁵⁷.

Από τη συνολική αυτή δραστηριότητά του συμπεραίνουμε ότι η Κύπρος κατείχε σημαντική θέση στον πνευματικό του κόσμο. Το βεβαίωσε ο ίδιος άλλωστε στον πρόεδρο του συλλόγου «Κινύρας» της Πάφου, Λοΐζο Φιλίππου, σε ευχαριστήρια επιστολή του, ημερομηνίας 10 Ιουλίου 1937, για την αποστολή του πρώτου τόμου των διαλέξεων, που διοργάνωσε ο σύλλογος, σημειώνοντας για τον εαυτό του, ότι επρόκειτο για «έναν άνθρωπο που εγνώρισεν και ηγάπησεν την Κύπρον του 1922-24»⁵⁸.

55. Δ. Αλικανιώτη, Ιωάννης Συκουτρής, ό.π., σ. 411.

56. Ηρώς Κορμπέτη, «Εγκώμιον εις τον Πατριάρχην Νικόλαον Δ΄», Ελληνικά 7(1934)301-322 (ο Νικόλαος είχε διατελέσει προηγουμένως Αρχιεπίσκοπος Κύπρου), και Σοφίας Δοανίδου, «Η παραίτησις Νικολάου του Μουζάλωνος από της Αρχιεπισκοπής Κύπρου. Ανέκδοτον απολογητικόν ποίημα», Ελληνικά 7(1934)109-150. Για τη συμβολή του Συκουτρή στις μελέτες των Κορμπέτη και Δοανίδου βλ. Διονύσιου Αλικανιώτη, Ιωάννης Συκουτρής, ό.π., σ. 411. Ειδικότερα για τη μελέτη της Δοανίδου βλ. Κυριάκου Χατζηγιάννου, «Σοφίας Ι. Δοανίδου, Η παραίτησις Νικολάου του Μουζάλωνος από της αρχιεπισκοπής Κύπρου. Ανέκδοτον απολογητικόν ποίημα», Κυπριακά Χρονικά 11(1935)172-174 [= Τα εν Διασπορά των ετών 1933-1969, Λευκωσία²1990, σ. 262-263].

57. Τη σχετική μαρτυρία για τη βοήθεια, που της παρέσχε ο Συκουτρή, δίνει η Ludeke σε διάλεξή της στον «Παρνασσό» το 1935, η οποία δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Πάφος». Βλ. Hedwig Ludeke, «Ελληνικά Δημοτικά Τραγούδια», Πάφος 1(1935-1936)12.

58. «Ο κ. Συκουτρής εις ἐπιστολήν του, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 10.7.1937, γράφει πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ "Κινύρα" τὰ ἀκόλουθα, σχετικῶς μὲ τὸν τόμον τῶν διαλέξεων "Περὶ τῶν Κυπρίων πεζογράφων καὶ φιλοσόφων": "Τὸ βιβλίον ὀλόκληρον ἀποτελεῖ ἔν ἀπὸ τὰ ἀξιολογώτερα βιβλία πού ἐβγῆκαν εἰς τὴν Κύπρον. Δέν εἶναι μόνον ἡ ἀξία τῶν διαλέξεων, μερικαὶ ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι εἰς τὰς διατυπώσεις των τουλάχιστον ἐξαιρετικῶς πρωτότυποι. Εἶναι καὶ ἡ ἐκλογή τῶν ὁμιλητῶν, εἶναι καὶ ἡ συγκέντρωσις τῶν θεμάτων. Εἰς ἑπτὰ ὁμιλίας - πορτραῖτα παρελαύνει ἡ πνευματικὴ

Την ίδια περίοδο, Κύπριοι λόγιοι δημοσίευσαν βιβλιοκριτικές για κείμενά του, όπως, για παράδειγμα, για το μελέτημα για τη ζωή και το έργο του κυπριακής καταγωγής καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Σίμου Μενάρδου από τον Αντώνη Ιντιάνο στα «Κυπριακά Γράμματα»⁵⁹. Παρόμοιες βιβλιοκρισίες δημοσιεύτηκαν για το άρθρο του για την Ελληνική Βιβλιοθήκη της Ακαδημίας Αθηνών, στη σειρά της οποίας εξέδωσε το πλατωνικό «Συμπόσιο» (1934) και προετοίμασε την αριστοτελική «Ποιητική» (1937), από τους Γεώργιο Μαρκίδη και Κώστα Προυσή στην «Πάφο» και στα «Κυπριακά Γράμματα» αντιστοίχως⁶⁰, καθώς και για τα μελετήματά του για την ποιητική συλλογή του Κωστή Παλαμά «Ο δωδεκάλογος του γύφτου» από τον Λοΐζο Φιλίππου στην «Πάφο»⁶¹ και για τους «Ιχνευτές του Σοφοκλή» από τον Κωνσταντίνο Σπυριδάκι στα «Κυπριακά Γράμματα»⁶². Αλλά και στα μεταγενέστερα χρόνια, η πνευματική δημιουργία του απασχόλησε τους Κυπρίους, που δημοσίευσαν κείμενά τους για διάφορες πτυχές των φιλολογικών του απόψεων, όπως για παράδειγμα ο Κύπρος Χρυσάνθης το 1972, για το άρθρο του για την πορεία της νεοελληνικής λογοτεχνίας και της πνευματικής ζωής⁶³.

Κύπρος 22 αιώνων. Δέν είναι λίγο αυτό. Καί τό ότι παρόμοιαι διαλέξεις ήμπορεσαν νά γίνουν εις τό Κτήμα άποτελεϊ τήν πιό ευχάριστην έκπληξιν, γιά ένα άνθρωπον πού έγνώρισε καί ήγάπησε τήν Κύπρον τοῦ 1922-24». Βλ. Πάφος, 22.7.1937. Ας σημειωθεί, ότι ο πρώτος τόμος των διαλέξεων του Κινύρα έχει τίτλο «Διαλέξεις περί των κορυφαίων Κυπρίων φιλοσόφων και πεζογράφων» και εξεδόθη στην Πάφο, το 1937.

59. Αντώνη Ιντιάνου, «Ι. Συκουτρή: Σίμος Μενάρδος, Αθήναι, Τύποις Παρασκευά Λεώνη, 1933», Κυπριακά Γράμματα 1(1934-1935)62-65.

60. Γ(εώργιου) Α. Μ(αρκίδη), «Ι. Συκουτρή: Η Ελληνική Βιβλιοθήκη της Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 1935», Πάφος 1(1935-36)33-34· Κώστα Προυσή, «Η Ελληνική Βιβλιοθήκη της Ακαδημίας Αθηνών, Αθήναι 1935», Κυπριακά Γράμματα 2(1936)47-48.

61. Λοΐζου Φιλίππου, «Ι. Συκουτρή: "Ο δωδεκάλογος του γύφτου", του κ. Παλαμά. Δύο διαλέξεις, Αθήναι 1936», Πάφος 1(1935-36)394.

62. Κωνσταντίνου Σπυριδάκι, «Οι ιχνευταί του Σοφοκλέους», Κυπριακά Γράμματα 2(1936)46 [= Μελέται, Διαλέξεις, Λόγοι, Άρθρα, ό.π., σ. 322-323].

63. Κύπρου Χρυσάνθη, «Ο Ιωάννης Συκουτρή και η νεοελληνική λογοτεχνία και πνευματική ζωή», στον τόμο: Δελτίον Επιστημονικού και Φιλολογικού Συλλόγου Αμμοχώστου, (1972), Αμμόχωστος 1973, σ. 112-122.

Ο θάνατος του Συκουτρή, στις 21 Σεπτεμβρίου 1937, μετά που επισκέφθηκε τον Ακροκόρινθο, ανηγγέλθη στον κυπριακό τύπο με αισθήματα βαθύτατης θλίψης από όσους τον γνώρισαν και εκτίμησαν το έργο του. Είναι αξιοσημείωτο, ότι σε αυτές αποσιωπάται το γεγονός της αυτοχειρίας του, που άλλωστε άργησε να μαθευτεί ευρέως, και απλώς εξαγγέλλεται ο θάνατός του, χωρίς να αναγράφονται λεπτομέρειες⁶⁴. Όπως αναφέρεται σε μία από αυτές, που δημοσιεύτηκε ανώνυμα στο περιοδικό «Πάφος», «η Κύπρος θα τον θυμόταν πάντοτε με ευγνωμοσύνη» για τη μεγάλη συμβολή του στις κυπρολογικές σπουδές, που καταδείχθηκε, ανάμεσα σε άλλα, και από την ενεργό ανάμειξή του στην έκδοση των «Κυπριακών Χρονικών»⁶⁵.

Σε μία δεύτερη νεκρολογία του, που δημοσιεύτηκε, επίσης ανώνυμα, στην εφημερίδα «Πάφος», τονίστηκε ότι η περίοδος της παραμονής του στο νησί «θα παρέμενε αλησμόνητος διά την έξοχον πνευματική του δράσιν». Στο ίδιο κείμενο αναφέρεται ακόμη η σπάνια γλωσσομάθειά του, αφού γνώριζε, εκτός από ελληνικά, αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ιταλικά και τουρκικά, και τονίζεται η κατασυκοφάντηση και η άδικη επίθεση που υπέστη, προκειμένου να μη διορισθεί στην έδρα της αρχαίας φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τέλος, αναφέρθηκε ότι ο Μικρασιάτης φιλόλογος συνέδεσε στενά το όνομά του με τις κυπριακές σπουδές και πως ανέπτυξε στην Κύπρο μοναδική πνευματική δράση: υπήρξε από τους ιδρυτές του περιοδικού «Κυπριακά Χρονικά» και συντάκτης πολλών εργασιών, που δημοσιεύτηκαν στους τρεις πρώτους τόμους του, ήταν εισηγητής του

64. Οι αθηναϊκές εφημερίδες της εποχής απέδωσαν τον θάνατό του σε καρδιακή προσβολή. Βλ. Πέτρου Χαρτοκόλλη, *Ιδανικοί αυτόχειρες. Έλληνες λογοτέχνες που αυτοκτόνησαν*, Αθήνα 2003, σ. 134, όπου αναδημοσιεύεται σχετική αγγελία της εφημερίδας «Ελεύθερον Βήμα», ημερομηνίας 23 Σεπτεμβρίου 1937, και γίνεται αναφορά σε παρόμοιο δημοσίευμα της εφημερίδας «Πρωΐα», ημερομηνίας 24 Σεπτεμβρίου 1937.

65. Ανωνύμου, «Ιωάννης Αντιφών Γ. Συκουτρή», *Πάφος* 2(1936-1937)411. Παλαιότερα είχαμε υποθέσει ως συγγραφέα της νεκρολογίας αυτής τον εκδότη του περιοδικού, Λοΐζο Φιλίππου. Προσεκτικότερη, όμως, μελέτη του τρόπου γραφής δείχνει, ως πιθανότερο συντάκτη, τον εκπαιδευτικό Άντη Περνάρη (1903-1980). Για τον Περνάρη βλ. Αρ. Κουδουνάρη, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων*, ό.π., σ. 346-347.

Λαογραφικού Διαγωνισμού του περιοδικού για τα ονόματα που δίνονται στα ζώα⁶⁶, καθώς και του Πρώτου Φιλολογικού Διαγωνισμού του Αρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ΄ με θέμα τα ελληνικά γράμματα στην Κύπρο κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, όπως και διακεκριμένος ομιλητής σε διάφορες εκδηλώσεις⁶⁷.

Δύο άλλες νεκρολογίες του δημοσιεύτηκαν από τον Τεύκρο Ανθία: μία γενικότερης μορφής, με βιογραφικές πληροφορίες και σχετική με τη συμβολή του στην ανάπτυξη των κυπρολογικών σπουδών, και μία με αναμνήσεις από τη γνωριμία τους. Στην πρώτη από αυτές, ο Ανθίας αναφέρεται επίσης στην ώριμη επιστημονική σκέψη και στον εκπληκτικό ζήλο για έρευνα, που επέδειξε στην Κύπρο, παρά τη νεαρή ηλικία του. Όπως σημειώνει, ο Μικρασιάτης φιλόλογος μελέτησε συστηματικά παλαιά χειρόγραφα, επισκέφθηκε αρχαία μνημεία, συνέλεξε λαογραφικό και ιστορικό υλικό και αφιερώθηκε στη συγγραφή και έκδοσή του, γεγονός για το οποίο αγαπήθηκε και εκτιμήθηκε από τους Κυπρίους σε μεγάλο βαθμό. Στο ίδιο κείμενο, δεν παρέλειψε επίσης να αναφερθεί στα όσα διαδραματίστηκαν γύρω από την έκδοση του «Συμποσίου» του Πλάτωνα και να καυτηριάσει την ανοίκεια επίθεση που δέχθηκε⁶⁸.

Στη δεύτερη νεκρολογία, ο Ανθίας, ο οποίος είχε γοητευτεί από τον «πλούσιο συναισθηματικό κόσμο, την παιδική ψυχή, τη χιουμοριστική διάθεση και την ποιητική ιδιοσυγκρασία» του Συκουτρή, έγραψε πως η Κύπρος θα του όφειλε αιώνια ευγνωμοσύνη, αφού «η ιστορία, η λαογραφία και η πνευματική της ζωή βρήκαν στο πρόσωπό του έναν ακούραστο εργάτη - ερευνητή έναν αφοσιωμένο εμπυχωτή και φίλο». Σημείωσε επίσης, ότι ο Συκουτρής, κατά τη διάρκεια της παραμονής του στο νησί, δεν έμεινε περιορισμένος στα στενά όρια της

66. Για την εισήγηση αυτή βλ. Ιωάννη Συκουτρή, «Εκθεσις της Κριτικής Επιτροπείας του πρώτου διαγωνίσματος των "Κυπριακών Χρονικών"», Κυπριακά Χρονικά 1(1923)214-222.

67. Ανωνύμου «Ιωάννης Συκουτρής», εφημ. Πάφος, 14.10.1937. Η νεκρολογία του Συκουτρή, που οφείλεται πιθανότατα στον διευθυντή της εφημερίδας Λοΐζο Φιλίππου, αναδημοσιεύεται στη συνέχεια της εργασίας μας. Βλ. Έγγραφα και Δημοσιεύματα 7.

68. Τεύκρου Ανθία, «Γνωριμίες και αναμνήσεις», ό.π.. Από το κείμενο αυτό, όπως έχει αναφερθεί, αναδημοσιεύεται στη συνέχεια το σχετικό απόσπασμα, που αναφέρεται στον Συκουτρή. Βλ. Έγγραφα και Δημοσιεύματα 9.

διδασκαλικής έδρας, αλλά αφιέρωσε τον χρόνο του στη συστηματική μελέτη παλαιότερων κυπρολογικών εκδόσεων και σε περιηγήσεις στην ύπαιθρο, όπου κατέγραψε θρύλους και παραδόσεις και επισκέφθηκε αρχαιολογικά μνημεία. Αναφέρθηκε ακόμη στη φυσιολατρεία και στις μακρές πεζοπορίες που πραγματοποίησε, καρπός των οποίων υπήρξαν πολλές επιστημονικές μελέτες του, και περιέγραψε, όπως σημειώθηκε προηγουμένως, το κοινό οδοιπορικό τους ταξίδι, τα Χριστούγεννα του 1922, από τη Λάρνακα προς τη Λεμεσό, όπου τον εγκατέλειψε τελικά, μη αντέχοντας να συνεχίσει, όπως ο χαλκέντερος Συκουτρής, το δρομολόγιο προς Πάφο και από εκεί προς Τρόοδος, Μόρφου, Λευκωσία και Λάρνακα.

Τέλος, αναφέρθηκε στην πρώτη γνωριμία τους, που πραγματοποιήθηκε όταν εργαζόταν ως δάσκαλος «σε ένα χωριό», προφανώς στη Χοιροκοιτία, όπου, όπως γνωρίζουμε από τη βιογραφία του, υπηρετούσε κατά το σχολικό έτος 1922-23. Όπως σημειώνει, μία νύκτα με καταιγίδα κατέφθασε ο Συκουτρής στο σπίτι του, μετά από πεζοπορία επτά - οκτώ ωρών, αδιαφορώντας για τη μανία της φύσης, για να επισκεφθεί την επομένη μέρα τη γύρω περιοχή. Σημειώνει δε, ότι τότε του δόθηκε η δυνατότητα να γνωρίσει από κοντά τον εύθυμο χαρακτήρα του, να απολαύσει «τη σπιρτόζικη κουβέντα του» και να διαπιστώσει την ευφυία του⁶⁹.

Είναι αξιοσημείωτο, ότι μέχρι πριν από λίγα χρόνια είχαμε υπόψη μας μόνο μερικές «κυπριακές» επιστολές του Συκουτρή, όπως την προαναφερθείσα, ημερομηνίας 15 Ιανουαρίου 1935, προς τον διευθυντή του περιοδικού «Κυπριακά Γράμματα», Κώστα Προυσή (1911-1993), στην οποία αναφέρθηκε σε κριτική του τελευταίου για το «Συμπόσιο» του Πλάτωνα⁷⁰. Στο ίδιο περιοδικό είχαν δημοσιευτεί και κάποια σύντομα αποσπάσματα από άλλες επιστολές του, όπως με ημερομηνία

69. Τεύκρου Ανθία, «Φιλολογικά πένθη. Ι. Συκουτρής», Πάφος, 11.11.1937. Το κείμενο αυτό επίσης αναδημοσιεύεται στη συνέχεια. Βλ. Έγγραφα και Δημοσιεύματα 8.

70. Ι. Συκουτρή, «Κριτική. Μία επιστολή», Κυπριακά Γράμματα 1(1934-1935)325-326. Ας σημειωθεί, ότι στην επιστολή αυτή απάντησε ο Κώστας Προυσής, «Απάντηση», Κυπριακά Γράμματα 1(1934-1935)326-327. Για τον Προυσή βλ. Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ό.π., σ. 373-374.

29 Σεπτεμβρίου 1934, 1 Νοεμβρίου 1934, 15 Ιανουαρίου 1935⁷¹ και 5 Νοεμβρίου 1935⁷², με τις οποίες σχολιάζει με θερμά λόγια την έκδοσή του και αναφέρεται στην ποιότητα των κριτικών και των μελετών του.

Επίσης, ήταν γνωστές άλλες τέσσερις «κυπριακές» επιστολές του, που γράφτηκαν μεταξύ των ετών 1923-1924, όταν υπηρετούσε στο Παγκύπριο Ιεροδιδασκαλείο, και είχαν αποδέκτη τους τον τότε νεαρό μαθητή του Διδασκαλείου του Παγκυπρίου Γυμνασίου και μετέπειτα διδάσκαλο και συγγραφέα, νεκρό από τουρκικές σφαίρες, κατά τη διάρκεια της εισβολής του Ιουλίου του 1974, Κώστα Μοιράνθη. Τις επιστολές αυτές παραχώρησε, το 1958, ο Κύπριος φιλόλογος και μετέπειτα διευθυντής του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, Κώστας Κύρρης, για δημοσίευση στο αφιέρωμα στον Συκουτρή, που πραγματοποίησε το περιοδικό «Νέα Εστία». Με αυτές, ο Μικρασιάτης φιλόλογος απαντούσε στα ερωτήματα του νεαρού μαθητή και προσπαθούσε να στηρίξει τις λογοτεχνικές του αναζητήσεις και να διευρύνει τις γνώσεις του σε ποικίλα θέματα, ενισχύοντας τον ενθουσιασμό του⁷³.

Τα τελευταία χρόνια δημοσιεύτηκαν και μερικές άλλες επιστολές του, που σχετίζονται με την Κύπρο, όπως μία από το Αρχείο του Ιντιάνου, ημερομηνίας 10 Μαρτίου 1936, με την οποία σχολιάζει διάφορα φιλολογικά θέματα⁷⁴. Επίσης, περιγράφηκαν η προαναφερθείσα επιστολή του, μαζί με άλλες εννέα από το ίδιο Αρχείο, που χρονολογούνται μεταξύ των ετών 1935-1936 και αναφέρονται σε ποικίλα φιλολογικά ζητήματα, που τον απασχολούσαν, ενώ μία ενδέκατη από το

71. Σύνταξης, «Πώς μας κρίνουν», Κυπριακά Γράμματα 1(1934-1935)392. Το σχετικό απόσπασμα από την πρώτη επιστολή, ημερομηνίας 29 Σεπτεμβρίου 1934, αναδημοσιεύτηκε από τον Λ. Παπαλεοντίου, Κυπριακά λογοτεχνικά περιοδικά, ό.π., σ. 372.

72. Αντώνη Ιντιάνου, «Η απάντησή μου στον κ. Άντη Περνάρη», Κυπριακά Γράμματα 3(1936-1937)65. Το σχετικό απόσπασμα επίσης αναδημοσιεύτηκε από τον Λ. Παπαλεοντίου, Κυπριακά λογοτεχνικά περιοδικά, ό.π., σ. 378.

73. Ιωάννη Συκουτρή, «Ανέκδοτα γράμματα», Νέα Εστία 63(1958)527-530, 531-536. Οι επιστολές αυτές αναδημοσιεύτηκαν από τους Κ. Κύρρη, «Ο Ιωάννης Συκουτρή και η Κύπρος», ό.π., σ. 437-445· Ρήνα Κατσελλή, Κώστας Μοιράνθης, τάφος άγνωστος. Η ζωή και οι δημοσιεύσεις του, Λευκωσία 2008, σ. 267-284.

74. Λ. Παπαλεοντίου, Κυπριακά λογοτεχνικά περιοδικά, ό.π., σ. 383-384.

ίδιο Αρχείο, δημοσιεύτηκε αντελώς πρόσφατα⁷⁵. Ακόμη δημοσιεύτηκαν δεκατέσσερις επιστολές του με μοναδικές πληροφορίες για τη ζωή του στην Κύπρο, που έστειλε προς τη συμφοιτήριά του Όλγα Κομνηνού, μετέπειτα σύζυγο Ιωάννη Κακριδή, και χρονολογούνται μεταξύ του Νοεμβρίου 1922 και του Φεβρουαρίου 1924. Ας σημειωθεί, ότι χρησιμοποιεί σε αυτές το ψευδώνυμο «Αντιφών», το οποίο είχε ήδη υιοθετήσει όταν ακόμη ήταν μαθητής στη Σμύρνη και υπογράφει με αυτό σχεδόν όλα τα κείμενα, που δημοσίευσε στο νησί. Η επιλογή δεν ήταν τυχαία, αφού ο ομώνυμος Αθηναίος σοφιστής και ρήτορας (480-411 π.Χ.) ήταν ιδιαίτερα γνωστός για τη διαλεκτική του δεινότητα και τον τρόπο με τον οποίο επινοούσε και προέβαλλε τα επιχειρήματά του, μία ικανότητα που ο Συκουτρής είχε καλλιεργήσει σε μεγάλο βαθμό⁷⁶.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, πρόσφατα εντοπίστηκε στην εφημερίδα «Ημερήσιος Κήρυξ», από όπου και αναδημοσιεύτηκε, άλλη μία επιστολή του, ημερομηνίας 20 Ιανουαρίου 1923, με την οποία παρακαλούσε τον διευθυντή της, Λεωνίδα Παυλίδη, να προβάλει από τις στήλες της τη διάλεξη, που διοργάνωνε ο «Όμιλος Νέων» της Λάρνακας με ομιλητή τον Μητροπολίτη Νικόδημο Μυλωνά.

75. Λευτέρη Παπαλεοντίου - Κυριάκου Ιωάννου, «Επιστολές από το Αρχείο του Αντώνη Κ. Ιντιάνου (1878-1966). Πρώτη καταγραφή και παρουσίαση», Επετηρίδα Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών 33(2007), αρ. 78 (30.1.1935), 134 (10.6.1935), 178 (19.8.1935), 195 (19.9.1935), 237 (5.11.1935, απόσπασμα της οποίας, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, δημοσίευσε ο Ιντιάνος), 295 (25.1.1936), 296 (25.1.1936), 318 (10.3.1936, πρόκειται για την προαναφερθείσα επιστολή, που δημοσίευσε ο Παπαλεοντίου), 384 (20.8.1936), 637 (1936;). Η επιστολή του Συκουτρή προς τον Ιντιάνο, που δημοσιεύτηκε πρόσφατα, φέρει ημερομηνία 23 Νοεμβρίου 1935 και αφορά διάφορα φιλολογικά θέματα. Βλ. Νίκου Παναγιώτου, Επιστολές προς των Αντώνη Κ. Ιντιάνο (1899-1968), Λευκωσία 2009, σ. 108-111.

76. Φάνη Κακριδή (επιμ.), Γράμματα του Ιωάννη Συκουτρή, ό.π., σ. 83-90. Το βιβλίο αυτό σχολιάστηκε από τον Λευτέρη Παπαλεοντίου, «Επιστολές του Ι. Συκουτρή από την Κύπρο. Φάνης Κακριδής (επιμ.): Γράμματα του Ιωάννη Συκουτρή από την Κύπρο (1922-1924)», Νέα Εποχή 297(2008)87-93. Βλ. επίσης: Του ιδίου, «Επιστολές του Ι. Συκουτρή από την Κύπρο», Φιλελεύθερος, 15.6.2008· Βασίλη Καλαμαρά, «Γράμματα του Ιωάννη Συκουτρή από την Κύπρο», Ελευθεροτυπία, 2.5.2008.

Ακόμη, αναδημοσιεύτηκε μία επιστολή, ημερομηνίας 26 Μαΐου 1924, με το ψευδώνυμο «Φιλολογών» και θέμα την αξία της ποίησης του Βασίλη Μιχαηλίδη, που εντοπίστηκε στον «Νέο Κυπριακό Φύλακα» και υποστηρίχθηκε, με ισχυρά επιχειρήματα, ότι ανήκει στη γραφίδα του⁷⁷.

Στον κυπριακό τύπο της εποχής επισημάνθηκαν επίσης άλλες τρεις επιστολές του. Δύο από αυτές, με ημερομηνίες 22 Οκτωβρίου 1923 και 13 Νοεμβρίου 1923, απευθύνονται στον λόγιο Ιεροδιάκονο της Μονής του Αγίου Παντελεήμονα Κλήμη Φαρίδη και σχετίζονται με τις απόψεις του τελευταίου για το τομίδιο του Συκουτρή «Οδηγία προς συλλογήν γλωσσικού και λαογραφικού υλικού»⁷⁸. Η δε τρίτη γράφτηκε στα τέλη Μαρτίου - αρχές Απριλίου 1925 και με αυτή σχολιάζει διάλεξη στην Αθήνα για την προϊστορική Κύπρο του υποτρόφου του Κυπριακού Μουσείου Πορφύριου Δικαίου (1904-1971), την εργατικότητα του οποίου επαινεί και προβάλλει ως παράδειγμα. Η αναφορά του, όμως, ότι ήταν ο μόνος από τους Κυπρίους, που επεδείκνυε ενδιαφέρον για τη μελέτη των μνημείων της ιδιαίτερης του πατρίδας, δυσαρέστησε άλλους φοιτητές, όπως τους Χ. Παπαχρυσόστομου, Γ. Παπαχαλαράμους, Α. Αδάμ, Χ. Χαραλάμους, Κλ. Κυριακού, Δ. Κολιανδρή και Γ. Ζαμπάρτα, οι οποίοι εξέφρασαν τη δυσαρέσκειά τους με επιστολή τους στον τύπο της εποχής⁷⁹.

Πρόσφατα εντοπίστηκαν στο Αρχείο της Αρχιεπισκοπής άλλες τέσσερις «κυπριακές» επιστολές του Συκουτρή, που έστειλε προς τον Αρχιεπίσκοπο Κύριλλο Γ΄ και ανάγονται μεταξύ των ετών 1924 και 1930. Η γνωριμία των δύο οφείλεται,

77. Φιλολογών, «Διά την Λεμεσιανήν Αυγήν», Νέος Κυπριακός Φύλαξ, 28.5.1924. Η επιστολή αυτή δημοσιεύτηκε από τον Λ. Παπαλεοντίου, Κυπριακά λογοτεχνικά περιοδικά, ό.π., σ. 313-314. Για τη σχετική επιχειρηματολογία ταύτισης τού επιστολογράφου με τον Συκουτρή βλ. Του ιδίου, Στοχαστικές προσαρμογές, ό.π., σ. 207-215. Για τη συζήτηση Συκουτρή - Ιντιάνου βλ. Κ. Κοκκινόφτα, «Αντιπαραθέσεις του Συκουτρή στην Κύπρο», ό.π., σ. 31.

78. Βλ. Ελευθερία, 24.10.1923, 17.11.1923. Για τη συζήτηση Συκουτρή - Φαρίδη και αναφορά στις επιστολές αυτές βλ. Κ. Κοκκινόφτα, «Αντιπαραθέσεις του Συκουτρή στην Κύπρο», ό.π., σ. 30-31.

79. Για τις δύο αυτές επιστολές βλ. Νέος Κυπριακός Φύλαξ, 15.4.1925 και Ελευθερία, 16.5.1925. Αναφορά στις επιστολές αυτές έγινε από τον Κ. Κοκκινόφτα, «Αθησαύριστες μαρτυρίες», ό.π., σ. 35.

πιθανότατα, στο ερευνητικό πάθος του Συκουτρή, που τον είχε παρακινήσει, κατά την περίοδο της παραμονής του στη Κύπρο, να μεταβεί στην Αρχιεπισκοπή, για να μελετήσει το πλούσιο αρχείο της⁸⁰. Ο Κύριλλος φαίνεται ότι εκτιμούσε απεριόριστα τον νεαρό Μικρασιάτη φιλόλογο, γι' αυτό και, όπως έχει αναφερθεί, τον περιέλαβε, μαζί με τον Μητροπολίτη Νικόδημο και τον Γεώργιο Μαρκίδη, στην Κριτική Επιτροπή του Πρώτου Φιλολογικού Διαγωνισμού και του ανέθεσε τα καθήκοντα του εισηγητή.

Η πρώτη επιστολή του Συκουτρή, ημερομηνίας 1ης Μαΐου 1924, γράφτηκε στη Λάρνακα λίγες ημέρες πριν από την αναχώρησή του από την Κύπρο και είναι ενδεικτική του ερευνητικού του πάθους και του ενδιαφέροντός του για τη διαφύλαξη των εκκλησιαστικών κειμηλίων του τόπου. Με αυτήν ενημέρωνε τον Κύριλλο, ότι είχε επισκεφθεί την εγκαταλελειμμένη Μονή της Παναγίας της Καντάρας, στην ανατολική οροσειρά του Πενταδακτύλου, όπου είχε εντοπίσει ένα ωραιότατης τέχνης χάλκινο πολυέλαιο. Εισηγείτο δε τη μεταφορά του στην Αρχιεπισκοπή, γιατί αν εξακολουθούσε να παραμένει εκτεθειμένος υπήρχε κίνδυνος να κλαπεί και να απωλεσθεί οριστικά⁸¹.

Η δεύτερη επιστολή του, ημερομηνίας 18 Νοεμβρίου 1924, εστάλη από την Αθήνα και με αυτήν ενημέρωνε τον Κύπριο Αρχιεπίσκοπο για τη συνάντησή του με τον προαναφερθέντα υπότροφο του Κυπριακού Μουσείου Πορφύριο Δίκαιο. Όπως τον πληροφορούσε, ο τελευταίος είχε μεταβεί για να παρακολουθήσει κάποια μαθήματα στη Βρετανική Αρχαιολογική Σχολή των Αθηνών, γεγονός που δεν τον εύρισκε σύμφωνο, αφού πίστευε ότι ήταν προτιμότερο ο νεαρός σπουδαστής να φοιτήσει στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και να αποκτήσει ευρεία παιδεία. Και αυτό γιατί στη Βρετανική Αρχαιολογική Σχολή δεν λαμβανόταν πρόνοια για κατάρτιση σπουδαστών, αλλά πραγματοποιούνταν ανακοινώσεις για διάφορα αρχαιολογικά θέματα σε ήδη πτυχιούχους Φιλοσοφικών Σχολών. Μέλη

80. Για παράδειγμα βλ. Ιωάννη Συκουτρή, «Παλαιογραφικά εκ Κύπρου», Κυπριακά Χρονικά 2(1924)155-160, όπου σχολιάζεται κώδικας από το Αρχείο της Αρχιεπισκοπής, που, προφανώς, ο Συκουτρή μελέτησε επιτόπου.

81. Αρχείο Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου, Αρχείον Αρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ' 1916-1933, Βιβλίον ΜΕ', αρ. 8. Το έγγραφο δημοσιεύεται στη συνέχεια της εργασίας μας. Βλ. Έγγραφα και Δημοσιεύματα 1.

της Σχολής, όπως σημείωνε, πραγματοποιούσαν επίσης ανασκαφικές δραστηριότητες.

Στη συνέχεια της επιστολής του, ο Μικρασιάτης φιλόλογος χαρακτήρισε τον Δίκαιο ως ένα φιλότιμο νέο και σημείωσε, ότι συζήτησε τον σχετικό προβληματισμό του με τον καθηγητή της αρχαιολογίας Χρήστο Τσουντα, ο οποίος και ενέκρινε τις σκέψεις του: να εγγραφεί δηλαδή ο Δίκαιος στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και να επωφεληθεί από τη διαμονή του στην ελληνική πρωτεύουσα, ώστε να μελετήσει τα μνημεία της, καθώς και τα αρχαιολογικά κέντρα της Ολυμπίας και των Δελφών. Επίσης να συμμετάσχει, κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, στις ανασκαφές της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής είτε στη Μακεδονία, είτε στην Κρήτη. Γι' αυτό και ο Συκουτρής ζητούσε από τον Κύπριο Αρχιεπίσκοπο, ο οποίος ήταν μέλος της Επιτροπής του Μουσείου, να μεριμνήσει, αν ενστερνιζόταν τις απόψεις του, ώστε να επιτραπεί στον Δίκαιο να φοιτήσει στη Φιλοσοφική Σχολή, για να μπορέσει αργότερα να εργαστεί αποτελεσματικότερα προς όφελος της κυπριακής αρχαιολογίας⁸².

Ο Κύριλλος απάντησε στον Συκουτρή με επιστολή, ημερομηνίας 11 Δεκεμβρίου 1924, με την οποία τον πληροφορούσε ότι ενστερνιζόταν τις απόψεις του για τις σπουδές του Δίκαιου, τις οποίες είχε θέσει υπόψη του Βρετανού Αρμοστή, προέδρου της Επιτροπής του Κυπριακού Μουσείου, για τελική απόφαση. Φαίνεται, όμως, ότι δεν έγιναν αποδεκτές, αφού προτιμήθηκε ο νεαρός υπότροφος να εγγραφεί για το ακαδημαϊκό έτος 1925-1926 στο Πανεπιστήμιο του Λίβερπουλ και ακολούθως το επόμενο έτος στη Σορβόνη, όπου παρέμεινε μέχρι το 1929, που επέστρεψε στην Κύπρο για να εργαστεί διαδοχικά ως έφορος και διευθυντής του Αρχαιολογικού Μουσείου⁸³.

Με την ίδια επιστολή, ο Κύριλλος πληροφορούσε τον Συκουτρή, ότι είχε προκηρύξει νέο Φιλολογικό Διαγωνισμό, με θέμα την ιστορία της Εκκλησίας της Κύπρου κατά την Τουρκοκρατία, και του ζητούσε να συμμετάσχει με σχετική

82. Αρχείο Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου, Αρχείον Αρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ΄ 1916-1933, Βιβλίον ΜΕ΄, αρ. 116. Βλ. Έγγραφα και Δημοσιεύματα 2, όπου και δημοσιεύεται.

83. Για τον Δίκαιο βλ. Αρ. Κουδουνάρη, Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων, ό.π., σ. 91-92.

μελέτη⁸⁴. Ο Μικρασιάτης φιλόλογος, όμως, δεν έδωσε συνέχεια στη σχετική πρόταση, αφού προετοιμαζόταν ήδη για την κατάθεση της διδακτορικής διατριβής του, που αφορούσε ανέκδοτο βίο του Μιχαήλ Ψελλού (Μιχαήλ Ψελλού, Βίος και πολιτεία του οσίου Αυξεντίου), για τη συγγραφή της οποίας χρησιμοποίησε χειρόγραφο του Αρχείου της Αρχιεπισκοπής Κύπρου⁸⁵, καθώς και για την αναχώρησή του για ευρύτερες σπουδές στη Γερμανία⁸⁶.

Η τρίτη επιστολή του Συκουτρή προς τον Κύριλλο, ημερομηνίας 28 Δεκεμβρίου 1925, γράφτηκε στη Λειψία και με αυτήν τον ευχαριστούσε για τις ευχές για τον γάμο του και αντευχόταν υπέρ υγείας και μακροημέρευσής του και «υπέρ αισίας τύχης» της αγαπημένης του Κύπρου. Όπως σημείωνε, είχε λάβει την επιστολή με μεγάλη καθυστέρηση, αφού, όπως γνωρίζουμε από τη βιογραφία του, είχε νυμφευτεί με τη Χαρά Πετυχάκη πριν από την αναχώρησή του για τη Γερμανία, τον Αύγουστο του 1925⁸⁷.

Η τέταρτη και τελευταία επιστολή του Συκουτρή προς τον Κύριλλο, ημερομηνίας 20 Απριλίου 1927, γράφτηκε στο Βερολίνο, όπου συνέχιζε τις σπουδές του, και με αυτήν εξέφραζε τη χαρά του, που ο Κύπριος Αρχιεπίσκοπος είχε αποδεχθεί εισήγησή του, μετά την επικείμενη εκτύπωση του τρίτου τόμου της ιστορίας της Εκκλησίας της Κύπρου του Ιωάννη Χάκκεττ⁸⁸, να προχωρήσει στην

84. Η σχετική προκήρυξη του Δευτέρου Φιλολογικού Διαγωνισμού δημοσιεύτηκε στον τύπο της εποχής. Ενδεικτικά βλ. Φωνή της Κύπρου, 1.11.1924.

85. Νικόλαου Τωμαδάκη, «Ο Ιωάννης Συκουτρής ως Βυζαντινολόγος», ό.π., σ. 1476.

86. Αντίγραφο της επιστολής του Κυρίλλου σώζεται στο Αρχείο της Αρχιεπισκοπής. Βλ. Αρχείο Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου, Αρχείον Αρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ΄ 1916-1933, Βιβλίον ΜΕ΄, αρ. 118. Βλ. Έγγραφα και Δημοσιεύματα 3, όπου και δημοσιεύεται.

87. Αρχείο Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου, Αρχείον Αρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ΄ 1916-1933, Βιβλίον ΜΖ΄, αρ. 226 στ΄. Βλ. Έγγραφα και Δημοσιεύματα 4, όπου και δημοσιεύεται. Για τον μήνα τέλεσης του γάμου του αναφέρεται η σύζυγός του, Χαρά Πετυχάκη. Βλ. Ιω. Συκουτρή, Μελέται και Άρθρα, ό.π., σ. 15.

88. Το βιβλίο αυτό εκδόθηκε πέντε χρόνια αργότερα. Βλ. Ιωάννη Χάκκεττ, Ιστορία της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Κύπρου κατά μετάφρασιν και συμπλήρωσιν

έκδοση «του έργου του Λεοντίου». Πρόκειται, πιθανότατα, για τον βίο του Αγίου Ιωάννη του Ελεήμονα, που έγραψε ο Επίσκοπος Νεαπόλεως Λεόντιος και ο οποίος πρωτοεκδόθηκε από τον Heinrich Gelzer το 1893. Όπως ο Μικρασιάτης φιλόλογος πληροφορούσε τον Κύπριο Αρχιεπίσκοπο, πολύ σύντομα θα παραλάμβανε τα σχετικά χειρόγραφα από τον καθηγητή Gerland και θα εργαζόταν για την ετοιμασία του τόμου. Ωστόσο, για άγνωστο λόγο, η έκδοση αυτή ναυάγησε, ίσως γιατί, αν πράγματι πρόκειται για τον βίο του Αγίου Ιωάννη του Ελεήμονα, το 1927 πραγματοποιήθηκε η έκδοσή του από τον Hippolyte Delehayé⁸⁹. Είναι αξιοσημείωτο, ότι με την ίδια επιστολή, ο Συκουτρής ενημέρωσε τον Κύπριο Αρχιεπίσκοπο πως θα παρέμενε στο Βερολίνο μέχρι τον Αύγουστο του 1928 και ίσως για πολύ περισσότερο, στην περίπτωση που εκλεγόταν στην έδρα της νεοελληνικής φιλολογίας στο εκεί Πανεπιστήμιο⁹⁰.

Τέλος, στο Αρχείο της Αρχιεπισκοπής σώζεται αντίγραφο μίας δεύτερης επιστολής, ημερομηνίας 31 Δεκεμβρίου 1930, που ο Κύριλλος έστειλε στον Μικρασιάτη φιλόλογο, σε απάντηση δικής του, η οποία, όμως, δεν εντοπίστηκε. Όπως πληροφορούμαστε από αυτήν, ο τελευταίος είχε ζητήσει από τον Κύπριο Αρχιεπίσκοπο να του στείλει τον δεύτερο τόμο της ιστορίας της Κυπριακής Εκκλησίας του Χάκκεττ. Γι' αυτό και ο Κύριλλος εξέφραζε τη χαρά του για το αίτημα, γιατί αυτό αποτελούσε σοβαρή ένδειξη για ενασχόληση του Συκουτρή με την ιστορία της Κύπρου. Τον πληροφορούσε επίσης, ότι του είχε στείλει «προ πολλού» και τον πρώτο τόμο και, αφού τον διαβεβαίωνε για την αγάπη και εκτίμησή του, του ευχόταν ο Θεός να τον βοηθά πάντοτε στο έργο του⁹¹.

Χαριλάου Παπαϊωάννου, τ. Γ', Πειραιάς 1932. Ο πρώτος τόμος είχε εκδοθεί στην Αθήνα το 1923 και ο δεύτερος στον Πειραιά το 1927.

89. Για τις εκδόσεις αυτές βλ. Κυριάκου Χατζηιωάννου, Λεοντίου Επισκόπου Νεαπόλεως Κύπρου: Βίος του Αγίου Ιωάννου του Ελεήμονος, Λευκωσία 1988, σ. 15.

90. Αρχείο Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου, Αρχείον Αρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ' 1916-1933, Βιβλίον ΜΔ', αρ. 190. Βλ. Έγγραφα και Δημοσιεύματα 5, όπου και δημοσιεύεται.

91. Αρχείο Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου, Αρχείον Αρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ' 1916-1933, Βιβλίον ΜΔ', αρ. 244. Βλ. Έγγραφα και Δημοσιεύματα 6, όπου και δημοσιεύεται.

ΕΓΓΡΑΦΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

1

Ἐν Λάρνακι, τῆ 1ῃ Μαΐου 1924

Μακαριώτατε,

Ἐπεσκέφθην τό μοναστήριον τῆς Καντάρας, τό ὁποῖον, ὅπως διατηρεῖται σήμερον, δέν ἀνέρχεται πέραν τῶν ἀρχῶν τοῦ 11^{οῦ} αἰῶνος. Ἡ μονή, ὅμως, ἀναφέρεται εἰς ἐποχὴν πολὺ παλαιάν, τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Φραγκοκρατίας, λείψανον δέ τῶν κειμηλίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι χαλκοὺς πολυέλαιος φυλασσόμενος ἐκεῖ ὁ ὁποῖος καλόν θά ἦτο νά προφυλαχθῆ, μεταφερόμενος εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν. Ἀποτελεῖται ἀπὸ στέλεχος παχὺ τετορνευμένον, εἰς τό ἄνω δέ τούτου ἄκρον ὑπάρχει δικέφαλος ἀετός, οὐχί περίοπτος, ὅπως μοῦ λέγουν ὅτι ἦτο τῆς Κανακαριᾶς, ἀλλὰ πλάξ ἀπλῆ, περικεκομμένη. Κάτωθεν αὐτοῦ ἀποκλαδοῦνται κομπότατα ἄνθη καὶ φύλλα, εἶτα ἐπιτάφιος λυχνία (ὅπου τὰ κηρία), κατωτέρω πάλιν ἄνθη καὶ εἰς τό κάτω μέρος ὑπάρχει σφαῖρα μεγάλη χαλκῆ.

Συγκρινόμενος πρὸς τόν τῆς Κανακαριᾶς, ὅπως τόν γνωρίζω ἐκ περιγραφῆς, εἶναι τῆς ἰδίας ἐποχῆς, ἀλλὰ πολὺ εὐτελέστερος καὶ πτωχότερος. Ἀλλὰ καλόν θά εἶναι νά τόν μεταφέρουν εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν, ἢ κάπου ἄλλοῦ ἀσφαλέστερον, διὰ νά μὴ ἀφαρπαγῆ.

Μέ σεβασμόν,

I. Συκουτρῆς.

Ἀρχεῖο Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, Ἀρχεῖον Ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ' 1916-1933, Βιβλίον ΜΕ', ἀρ. 8.

2

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 18ῃ Νοεμβρίου 1924

Μακαριώτατε,

Μ' ἀπερίγραπτον εὐχαρίστησιν ἐπιλαμβάνομαι τῆς εὐκαιρίας, διὰ νά σᾶς στείλω καί ἀπό τὰς Ἀθήνας τόν σεβασμόν καὶ τὰς εὐχαριστίας μου, δι' ὅσον ἐνδιαφέρον εἶχάτε δεῖξει πρὸς ἐμέ καὶ τό ἔργον μου.

Ἐν Ἀθήναις εὐρισκόμενος ἐζήτησε νά μέ γνωρίσῃ ὁ ὑπότροφος τοῦ Κυπριακοῦ Μουσείου κ. Δίκαιος, ὥστε νά τοῦ φανῶ χρήσιμος, καὶ μ' ἀπορίαν μου ἤκουσα ὅτι δέν ἔχει ἐγγραφῆ εἰς τό Πανεπιστήμιον, ἀλλ' ἀπλῶς παρακολουθεῖ μαθήματά τινα καὶ μελετᾷ εἰς τὴν Ἀγγλ[ικὴν] Ἀρχαιο[λογικὴν] Σχολήν, καὶ ὅτι τοῦτο κατὰ σύστασιν τοῦ καθηγητοῦ Myres ἔγινεν. Δέν γνωρίζω τὰ διαμειφθέντα τότε, ἀλλὰ φοβοῦμαι ὅτι ὁ κ. Myres, ἂν πράγματι ἔκαμεν αὐτὴν τὴν σύστασιν, θά ἐνόμισεν ὅτι ἐπρόκειτο ὄχι περὶ ἀπλοῦ ἀποφοίτου τοῦ Γυμνασίου, ἀλλὰ περὶ

φιλόλογου, ὅστις ἐξελέγη ὑπό τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Μουσείου, διά νά εἰδικευθῆ εἰς τήν Ἀρχαιολογίαν. Διότι δέν εἶναι δυνατόν νά ἀγνοῇ ὁ Myres, ὅτι ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀγγλική Ἀρχαιολογική Σχολή δέν εἶναι ἴδρυμα διδακτικόν, δέν εἶναι Σχολή, κυρίως εἰπεῖν, ἀλλ' ἐταιρεία (Collegium) πτυχιούχων φιλόλογων, οἵτινες ἔρχονται καί μένουσιν ἐδῶ, διά νά εἰδικευτοῦν εἰς τήν ἀρχαιολογίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ γίνονται ἀπλαῖ ἀνακοινώσεις ἐπί εἰδικῶν θεμάτων καί διαλέξεις. Εἶναι δέ συγχρόνως κέντρον διεξαγωγῆς ἀνασκαφῶν. Ἐπομένως τίποτε δέν ἡμπορεῖ νά τοῦ παράσχη ἡ Σχολή, παρ' ὅ,τι τώρα τοῦ παρέχει. Τοῦ δίδει βιβλία καί τοῦ λέγει νά διαβάσῃ. Ἀλλά τά βιβλία χρησιμεύουσιν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἔχει συστηματικάς γνώσεις τῆς ἐπιστήμης, ἅς διά τούτων πλουτίζει. Καί παρακολουθεῖ μέν ὁ ὑπότροφος τό ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀρχαιολογικόν μάθημα, ἀλλά καί τοῦτο ὡς διαλέξεις καί ὄχι ὡς φοιτητής κανονικῶς, ἀπλούστατα διότι δέν ἔχει ἐγγραφῆ. Ἐν τῷ μεταξύ οὔτε ἀρχαῖα ἑλληνικά ἀκούει, πού εἶναι ἀπαραίτητα, οὔτε λατινικά, οὔτε ἱστορίαν, οὔτε τίποτε ἄλλο.

Τοῦ ὑπέδειξα, ὅτι τά δύο χρόνια πού θά μείνη ἐδῶ, πρέπει νά γραφῆ ὡς κανονικός φοιτητής, καί δὴ νά πάρῃ ἴσως πτυχίον φιλόλογου ἐδῶ πρῶτα, ἄν δέν εἶναι δυνατόν νά τοῦ ἀναγνωρισθοῦν τά ἔτη τῆς ἐδῶ φοιτήσεως εἰς τό Πανεπιστήμιον τοῦ Oxford. Ἐν πάσῃ περιπτώσει πρέπει νά πάρῃ πτυχίον φιλόλογου καί συγχρόνως νά ἐπωφεληθῆ τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς του, ὥστε τόν μέν χειμῶνα νά μελετήσῃ τά μνημεῖα τῆς τέχνης ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας καί εἰς τὰ σπουδαιότερα ἀρχαιολογικά κέντρα (Ὀλυμπία, Δελφούς κλπ.), τό δέ θέρος νά ζητήσῃ νά προσκολληθῆ εἰς ἕν ἀπό τούς διεξάγοντας ἀνασκαφάς ἐν Μακεδονίᾳ ἢ Κρήτῃ ἀρχαιολόγους τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς, διά νά μελετήσῃ καί τό πρακτικόν μέρος τῆς ἀνασκαφικῆς ἐργασίας. Ὁ νέος δέν ἔχει ἀντιρρήσεις, ἀλλά δέν ἡμπορεῖ, λέγει, διότι δέν ἔχει τοιαύτην ἐντολήν. Γενικῶς, ἐν ᾧ εἶναι φιλότιμος νέος, μοῦ ἐφάνη κάπως πελαγωγμένος, διότι δέν ἤξεύρει καλά - καλά τί νά κάμῃ, ἐφ' ὅσον δέν εἰσῆλθεν εἰς συστηματικάς ἐπιστημονικάς σπουδάς.

Τό ἐνδιαφέρον μου διά τήν Κύπρον μέ παρεκίνησε νά γράψω εἰς τήν Μακαριότητά Σας, ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Μουσείου, καί θέτω ὑπ' ὄψιν τῆς ἐπιτροπῆς τὰς ἀνωτέρω σκέψεις νά Σᾶς παρακαλέσω νά τοῦ ἐπιτραπῆ ἡ ἐγγραφῆ εἰς τό Πανεπιστήμιον, ἡ ὁποία θά τόν ἀναγκάσῃ μέν νά παρακολουθήσῃ καί μαθήματα ἄσχετα τελείως (π.χ. Φιλοσοφίαν κλπ.), ἀλλά θά τοῦ δώσῃ τὰς ἀπαιτούμενας συστηματικάς βάσεις, διά νά προχωρήσῃ εἰς τήν ἐξειδίκευσιν. Αἱ σκέψεις αὐταί εἶναι ἀποτέλεσμα σχετικῆς μου ὁμιλίας καί μέ τόν καθηγητήν τῆς Ἀρχαιολογίας κ. Τσουνταν, ὅστις καί ἐνδιαφέρεται διά τήν ἀρχαιολογίαν τῆς Κύπρου καί τὰς ἐγκρίνει πλήρως. Ἐλπίζω νά μοῦ συγχωρηθῆ ἡ ἀνάμειξις αὕτη.

Μετά σεβασμοῦ,

Ι. Συκουτρῆς.

Ἄρχεῖο Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, Ἄρχεῖον Ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ΄ 1916-1933, Βιβλίον ΜΕ΄, ἀρ. 116.

3

Ἐλλόγιμε φίλε κ. Ι.Α. Συκουτρῆ,
Ἀθήνας.

Ἐλάβομεν τὴν ἀπὸ 18 Νοεμ[βρίου] 1924 Ὑμε[έραν] ἐπιστολὴν καὶ χαίρομεν ὅτι ὑγιαίνετε. Δέν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι αὐτόθι μένοντες ἐν τῇ ἐστία τῶν φώτων θά καταγίνεσθε εἰς εὐρύτερας μελέτας, πρὸς μείζονα ὠφέλειαν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων.

Εὐχαριστοῦμεν πολὺ διὰ τὰς περὶ τοῦ ὑποτρόφου τοῦ Μουσείου κ. Δικαίου πληροφορίας. Εὔρομεν, μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπείας τοῦ Μουσείου, πολὺ ὀρθὰς τὰς σκέψεις καὶ εἰσηγήσεις σας, τὰς ὁποίας συμμερίζεται καὶ ὁ κύριος Τσουντας, διὰ τὸν ὑπότροφον τοῦτον. Τούτου ἔνεκα ἀπηύθυνα ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Α. Ἐξοχ[ότητα] τὸν Μ. Ἀρμοστὴν καὶ Πρόεδρον τῆς Ἐπιτροπείας τοῦ Μουσείου, διαβιβάζοντας τὰς περὶ τοῦ ὑποτρόφου τοῦ Μουσείου ταύτας σκέψεις εἰδημόνων, ἐπικροτοῦντος καὶ τοῦ κ. Τσουντα. Πιστεύομεν ὅτι ἡ Α. Ἐξοχότης θά θελήσῃ νά λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς Ὑμε[έρας] εἰσηγήσεις καὶ θά σταλῶσιν ὁδηγίαι διὰ νά ἐγγραφῇ εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου ὁ ὑπότροφος καὶ νά παρακολουθῇ τακτικῶς τὰ μαθήματα. Καὶ ταῦτα μεν περὶ τούτου.

Ἐτέραν παράκλησιν ἔχομεν πρὸς ὑμᾶς, τὴν ἐξῆς: Ἐπροκηρύξαμεν τὸν Β΄ Διαγωνισμόν τοῦ Ἡμετέρου Φιλολογικοῦ Διαγωνισμοῦ μέ θέμα «Ἡ Ἐκκλη[ησία] Κύπρου καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας ἐν Κύπρῳ». Ἀντίτυπον τῆς προκηρύξεως ἐγκλείομεν ἐν τῇ παρουσίᾳ. Ὑμεῖς οἵτινες κατεγίνατε εἰς τὴν μελέτην τῆς Κυπριακῆς ἐν γένει ἱστορίας θά παρατηρήσατε πάντως τὰ πολλά κενὰ σχετικῶς πρὸς πλήρη παράστασιν καὶ χαρακτηρισμόν τῆς ὅλης καὶ ποικίλης δράσεως τῆς Ἐκκλησίας. Τούτου ἔνεκα θά ἐτολμῶμεν νά ζητήσωμεν μίαν ἀκόμη ὑπηρεσίαν παρ' ὑμῶν ὑπὲρ τῆς Κύπρου: τὸ νά λάβητε μέρος εἰς τὸν Β΄ Διαγωνισμόν καὶ ἐκποιήσατε πραγματείαν, ἣτις θά συμπληρώσῃ τὰ ἐν λόγῳ κενὰ τῆς τε ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἱστορίας τῆς Νήσου.

Δέν ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἔργον ὑμῶν ἀφιερωμένον πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν θά εἶνε ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἄρτιον καὶ πλήρες. Διὸ καὶ εὐγνωμοσύνη θά ὀφείλεται εἰς ὑμᾶς ὑπὸ τε τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Νήσου. Τρέφομεν τὴν γλυκεράν ἐλπίδα, ὅτι θά διαθέσητε χρόνον τινα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Μετὰ ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως, Ἐν Χριστῷ εὐχέτης,

ὁ Κύπρου Κύριλλος.

Ἀρχιεπισκοπῆ Κύπρου, τῆ 11 10εμβ[ρίου] 1924.

Ἀρχεῖο Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, Ἀρχεῖον Ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ΄ 1916-1933, Βιβλίον ΜΕ΄, ἀρ. 118.

4

Leipzig, 28.12.25.

Μακαριώτατε,

Σᾶς ἐκφράζω προχειρῶς τὰς θερμὰς εὐχαριστίας τῆς συζύγου μου καὶ ἐμοῦ διὰ τὰ συγχαρητήρια καὶ τὰς εὐλογίας τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος, αἵτινες θὰ ἀποτελοῦν δι' ἡμᾶς λαμπρὸν ἐχέγγυον εὐημεροῦντος βίου. Ἐπὶ τῆ εὐκαιρία ταύτη δεχθῆτε τὰς εὐχὰς μου ὑπὲρ αἰσίας τύχης Ὑμῶν τε καὶ τῆς προσφιλοῦς Κύπρου, κατὰ τὸ ἐπὶ θύραις ἔτος 1926.

Μετά σεβασμοῦ,

Ι. Συκουτρῆς.

Τὰ συγχαρητήριά Σας μόλις πρό 4 ἡμερῶν ἔλαβον ἐξ Ἀθηνῶν, ἴσως διότι κᾶπου θὰ παρέπεσαν.

Ἀρχεῖο Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, Ἀρχεῖον Ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ΄ 1916-1933, Μέρος ΜΖ΄, ἀρ. 226 στ΄.

5

Charlottenburg, Niebuhrsstrasse 67, 20.4.27.

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μακαριότητα τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου κ.κ. Κύριλλον τὸν Γ΄.

Μακαριώτατε,

Ἐὰν καλῶς ἀντελήφθην τὸ περιεχόμενον τῆς Ὑμετέρας ἐπιστολῆς, ἀναλαμβάνετε τὴν ἔκδοσιν τοῦ ὑφ' ἡμῶν συνιστωμένου ἔργου τοῦ Λεοντίου, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Χάκκετ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι καὶ δι' ἐμὲ προτιμότερον, καθότι δέν θὰ ἤθελα νὰ διακόψω τὰς περὶ ἄλλα στρεφομένας μελέτας μου, περὶ ἃς κατὰ τὸ παρὸν ἀσχολοῦμαι.

Εὐχαριστῶ τὴν Ὑμ[ετέραν] Μακαριότητα, διὰ τὸ φιλόμουσον Αὐτῆς ἐνδιαφέρον καὶ τὴν εὐγενῆ πρὸς προαγωγὴν τῶν φιλολογικῶν σπουδῶν προθυμίαν, θ' ἀναμένω παρ' Αὐτῆς τὴν εἰδοποίησιν, πότε θὰ πρέπη καὶ ἐγὼ ν' ἀρχίσω (πάντως προτοῦ ἀκόμη ἐπιστῆ ὁ χρόνος τῆς ἐκτυπώσεως). Ἐν τῷ μεταξύ τὰ χειρόγραφα τοῦ Καθηγητοῦ Gerland θὰ παραλάβω, ὡς βεβαίως οὔσης τῆς ἐκδόσεως.

Εἰς τό Βερολῖνον θά μένω μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1928, ἴσως δέ καί ἐπί μακρότερον, ἄν κενουμένης, ὡς λέγεται, τῆς ἔδρας τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας εἰς τό ἐδῶ Πανεπιστήμιον ἐπιτύχω διορισμόν, καθά ἐλπίζω.

Διατελῶ μετά βαθυτάτου σεβασμοῦ,

Ι. Συκουτρῆς.

Ἄρχεῖο Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, Ἄρχεῖον Ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ΄ 1916-1933, Βιβλίον ΜΔ΄, ἀρ. 190.

6

Ἐλλόγιμε φίλε κ. Ι. Συκουτρῆ,

Ἀθήνας.

Μετά πολλῆς εὐχαριστήσεως καί χαρᾶς ἐλάβαμεν τήν ἀπό 15 Δεκεμβρίου ὑμετέραν ἐπιστολήν. Διά ταύτης ζητεῖτε τόν δεύτερον τόμον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Κύπρου, τοῦ πρώτου ἀποσταλέντος ὑμῖν πρό πολλοῦ. Πάνυ δέ εὐχαρίστως ἀποστέλλεται σήμερον ταχυδρομικῶς ὁ ζητηθεὶς τόμος. Δέν ἀμφιβάλλομεν δέ, ὅτι ὁ ζητούμενος δεύτερος τόμος θά ἔχη σχέσιν πρός μελέτας ὑμῶν, περί τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καί πατρίδος.

Εὐχόμενοι ὅπως ὁ Κύριος βοηθῆ καί φωτίζη ὑμᾶς εἰς τό τετιμημένον ἐπιστημονικόν ὑμῶν στάδιον, ἐπ' ὠφελεία τῆς τε Ἐκκλησίας καί ἐπιστήμης καί ἀντεπευχόμενος ὑμῖν αἴσιον τό ἐπί θύραις νέον ἔτος, διατελοῦμεν μετά πολλῆς τῆς ἀγάπης καί ἐκτιμῆσεως.

Ἐν Χριστῷ εὐχέτης,

ὁ Κύπρου Κύριλλος.

Ἀρχιεπισκοπῆ Κύπρου, τῇ 31 Δεκεμβρίου 1930.

Ἄρχεῖο Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, Ἄρχεῖον Ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ΄ 1916-1933, Βιβλίον ΜΔ΄, ἀρ. 244.

7

Ἰωάννης Α. Συκουτρῆς

Θλιβερὰ εἴδησις μᾶς μετεδόθη τελευταίως ἐξ Ἑλλάδος, ὁ θάνατος διαπρεποῦς ἐπιστήμονος, συνδέσαντος τό ὄνομά του στενωῶς μέ τήν Κυπριολογίαν, τοῦ Ἰωάννου Συκουτρῆ, ἐπελθὼν τελείως ἀπροσδοκῆτως, εἰς ἡλικίαν 36 μόλις ἐτῶν εἰς τήν ἀκμήν τῆς ἐπιστημονικῆς του δράσεως, ἡ ὁποία ἦτο γεμάτη ἀπό φῶς καί ἐλπίδας.

Ὁ Συκουτρῆς ἐγεννήθη κατά τό 1901 εἰς Σμύρνην καί ἀφ' οὗ ἀριστεύσας ἐτελείωσε τήν περίπυστον Εὐαγγελικὴν Σχολήν, κατά τό 1918, ἐνεγράφη εἰς τήν Φιλοσοφικὴν Σχολήν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας ἀνεδείχθη, κατά τό

1922, πτυχιούχος μέ βαθμόν ἄριστα. Κατά Σεπτέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους διωρίσθη καθηγητής τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων εἰς τό ἐν Λάρνακι Ἱεροδιδασκαλεῖον, εἰς τό ὁποῖον ὑπηρέτησεν ἐπί μίαν διετίαν (1922-1924). Ἡ περίοδος αὕτη θά παραμείνῃ ἀλησμόνητος διά τήν ἔξοχον πνευματικήν του δρασίν. Ὑπῆρξεν ἕνας ἀπό τούς ἰδρυτάς τῶν «Κυπριακῶν Χρονικῶν», εἰς τούς τρεῖς πρώτους τόμους τῶν ὁποίων ἐδημοσίευσεν πλούσιον ἱστορικόν καί λαογραφικόν ὑλικόν, ἀνέκδοτα ἔγγραφα καί χειρόγραφα καί μετάφρασιν τοῦ περί Κύπρου ἄρθρου τοῦ Oberhammer.

Εἰσηγητής τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπείας, διά τό λαογραφικόν διαγώνισμα τῶν «Κυπριακῶν Χρονικῶν» (περί τῶν ὀνομάτων πού δίδονται εἰς τά ζῶα) καί εἰς τόν Α΄ Φιλολογικόν Διαγωνισμόν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου τοῦ Γ΄ τοῦ ἀπό Κυρηνείας (Τά ἑλληνικά γράμματα ἐν Κύπρῳ κατά τήν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας) ἀφῆκε μνημεῖα ἀληθινά τῆς ἐμβριθείας του τας δύο του εἰσηγητικὰς ἐκθέσεις. Ὁμιλητής ἔξοχος κατέλιπεν ἀρίστας ἐντυπώσεις μέ τήν πανηγυρικήν ὁμιλίαν του περί Γερασίου τοῦ Γ΄ τοῦ Κυπρίου, Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, εἰς Λάρνακα, καί τήν διάλεξίν του περί τῆς Κυπριακῆς ποιήσεως κατά τήν ἐποχὴν τῆς Φραγκοκρατίας καί τῶν πρώτων Κυπριακῶν σονέττων εἰς Λεμεσό. Ὁ Συκουτρῆς ἐμελέτησεν τήν Κύπρον, κατά τό διετές διάστημα τῆς διαμονῆς του, ὅσον δέν τήν ἐμελέτησαν πολλοί Κύπριοι, εἰς ὅλην τῶν τήν ζώην.

Μεταβάς κατά τό 1924 εἰς Ἀθήνας ἐνυμφεύθη τήν κ. Χαράν, ἐπίσης διδάκτορα τῆς φιλολογίας, καί κατόπιν παρηκολούθησε, μεταξύ τῶν ἐτῶν 1925 - 1929, ἀνωτέρας σπουδὰς εἰς Λειψίαν, Βερολῖνον καί Γαλλίαν. Κατά τό 1929 διωρίσθη ἐπιμελητής τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καί τό 1930 ὑφηγητής τῆς ἀρχαίας φιλολογίας εἰς τό Ἐθνικόν Πανεπιστήμιον. Κατά τό 1930 διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ συνελθόντος εἰς Ἀθήνας Β΄ Διεθοῦς Βυζαντινοῦ Συνεδρίου. Ἐγραψε πλεῖστα ἄρθρα εἰς ἐφημερίδας καί περιοδικά, ἰδικά μας καί ξένα. Ἦτο κάτοχος τῆς ἀγγλικῆς, γαλλικῆς, γερμανικῆς, ἰταλικῆς καί τουρκικῆς. Ἐξέδωκε πολλάς αὐτοτελεῖς ἐργασίας: Φιλολογία καί ζώη (1931), Ἡ διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας (1932), Πλατωνικός Εὐαγγελισμός (1932), Μάξ Βέπερ: Ἡ ἐπιστήμη ὡς ἐπάγγελμα (1932), Ἀρχαῖοι καί νεώτεροι λυρισμοί (1932), Τό συμπόσιον τοῦ Πλάτωνος (ἔκδ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1934), Οἱ ἰχνευταί τοῦ Σοφοκλέους (1935), Ἡ Ἑλληνική βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (1935), Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου (1936), κ.ἄ. Κατεγίνετο εἰς τήν ἔκδοσιν τοῦ Δημοσθένους, ὑπό τῆς βιβλιοθήκης Ταῖπνερ τῆς Λειψίας, καί τῶν Ἑλλήνων ἐπιστολογράφων, ὑπό τῆς βιβλιοθήκης Βίλμαν τοῦ Βερολίνου.

Τελευταίως ἐπρόκειτο νά διορισθῇ καθηγητής τῆς ἀρχαίας φιλολογίας εἰς τό Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καί ἤρχισεν ὑπό τῶν ἀντιπάλων του μία ἄδικος ἐκστρατεία ἐναντίον του, διά τήν εἰσαγωγὴν του εἰς τό συμπόσιον τοῦ Πλάτωνος

κινητοποιθέντων... τῶν λεμβούχων, κουλλουροπωλῶν κ.ἄ., οἵτινες υπέβαλλον ὑπομνήματα καί διαμαρτυρίας πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, διὰ τὰς ἰδέας τοῦ νεαροῦ σοφοῦ, αἱ ὁποῖαι δέν ἦσαν παρά αὐταῖ αἱ ἰδέαι τοῦ Πλάτωνος, τὰς ὁποίας οἱ λεμβοῦχοι καί κουλλουροπῶλαι δέν ἦσαν εἰς θέσιν νά ἀντιληφθοῦν καί νά ἐννοήσουν. Ὁ μ. Συκουτρῆς διεξῆγε ἕνα μαχητικώτατον ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἐπιθέσεως, ἔχων παρά τὸ πλευρόν του ὄλην τὴν φωτισμένην ἑλληνικὴν κοινὴν γνώμην.

Δυστυχῶς ὁ θάνατος ἐστέρησε τὰ ἑλληνικά γράμματα ἑνὸς ὑπερόχου των ἐργάτου καί τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην ἑνὸς τῶν διαπρεπεστέρων τῆς ἐκπροσώπων, ὁ ὁποῖος μολοντί ἐσελάγισεν ὡς φωτεινὸν μετέωρον εἰς τὸν ἑλληνικὸν πνευματικὸν ὀρίζοντα κατέπληξε μέ τὸ μέγεθος τῆς ἀκτινοβολίας του. Ἡ Κύπρος ραίνει μέ μυρωμένα λουλούδια τὸν νεοσκαφῆ του τάφον καί μετ' εὐγνωμοσύνης πάντοτε θά ἐνθυμεῖται τὴν ἐργασίαν πού ἔκαμε γι' αὐτήν.

Πάφος, 14.10.1937.

8

Φιλολογικά πένθη. I. Συκουτρῆς

Τοῦ κ. Τεύκρου Ἀνθία

Πρὶν ἕνα μῆνα πάνω - κάτω, πέθανε στήν Ἀθήνα ὁ Συκουτρῆς. Ὅλες οἱ ἀθηναϊκές ἐφημερίδες καί τὰ φιλολογικά περιοδικά ἀφιέρωσαν γι' αὐτόν ἄρθρα καί σημειώματα, πού ἐκφράζουν τὸ Πανελλήνιο πένθος γιὰ τὸν πρόωρο θάνατο ἑνὸς ἀληθινὰ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, διαλεκτοῦ ἐπιστήμονα κι' ἀκούραστου ἐργάτη τῶν γραμμάτων. Τὸν θρήνησε ὀλάκερῃ ἡ πνευματικὴ Ἑλλάδα, ὅπως τοῦ ἄξιζε. Ἡ Κύπρος, στήν περίπτωσιν αὐτῆ, ὑστέρησε σημαντικά. Κι' ὅμως τὸ ὄνομα τοῦ Συκουτρῆ εἶναι συνδεδεμένο ἀναπόσπαστα μέ τὸ μικρὸ μας τόπο. Τοῦ ὀφείλουμε πολλά, κι' ἂν λέγαμε πὼς ἀπ' ἐδῶ ἄρχισε τὴν καριέρα του, θά σημειώναμε ἀπλῶς ἕνα γεγονός ἀναμφισβήτητο.

Τὸ Παγκύπριο Ἱεροδιδασκαλεῖο εἶχε τὴν τιμὴ νά τὸν πρωτοδεχτεῖ ὡς καθηγητῆ τῶν Ἑλληνικῶν (τό 1922-23) καί νά τὸν κρατήσῃ δύο - τρία χρόνια. Δέν θά ἦταν τότε περισσότερο ἀπὸ 20-22 χρονῶν. Κι' ὅμως, παρ' ὄλην τὴν νεαρὴν ἡλικίαν, εἶχε μίαν ὄριμην ἐπιστημονικὴν σκέψιν, κι' ἕνα ζῆλον ἐκπληκτικόν γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Ὅσοι τὸν γνώρισαν, διέκριναν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτῆ στό πρόσωπόν του τὸ σοφὸ μελετητῆ τῆς Ἱστορίας, τῆς Ἀρχαιολογίας καί τῆς Λαογραφίας.

Ἀπὸ τὸν πρῶτον χρόνον, ἔστρεψε ἀμέριστῃ τὴν προσοχὴν του στό πλούσιον ὑλικόν, πού ἔχει νά προσφέρει σ' ἕνα φιλόλογον ὁ τόπος μας. Καί μέ τὴν

εὐσυνειδησία ἀνθρώπου ἀφοσιωμένου στή δουλειά του ἄρχισε τίς μελέτες του. Ἦ Εσκυψε πάνω ἀπό παλιά χειρόγραφα, κοίταξε ἀπό κοντά τ' ἀρχαῖα μας μνημεῖα, συγκέντρωσε πολύτιμα στοιχεῖα γιά τήν ἱστορική καί λαογραφική ἐξέταση τῆς Κύπρου, καί γενικά ἐργάστηκε μέ ὅλες τίς δυνάμεις του γιά τήν πνευματική μας πρόοδο. Δημιουργός καί ἐμπυχωτής τῶν «Κυπριακῶν Χρονικῶν», ἐδημοσίευσε σ' αὐτά ἄρθρα καί ντοκουμέντα ἀξιόλογα, πολύτιμα βοηθήματα γιά τόν ἱστορικό τοῦ μέλλοντος, πού θά καταπιαστεῖ πύ συστηματικά μέ τή μελέτη τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας.

Ἐ Ο Συκουτρῆς λοιπόν δέν κλείστηκε, ὡς καθηγητής, στούς τέσσερις τοίχους τοῦ σχολείου. Τόν τραβούσανε οἱ μεγάλοι δρόμοι τῆς ἐπιστήμης καί τῆς τέχνης. Εἶχε συναίσθηση τῆς μεγάλης του ἀποστολῆς καί δέν ἀφῆκε νά περάσει ἀνεκμετάλλευτο τό σύντομο χρονικό διάστημα τῆς διαμονῆς του στό νησί μας. Μά μπροστά του νέοι ὀρίζοντες ξανοίγονταν - πλατύτεροι καί φωτεινότεροι ὀρίζοντες. Ἦ Εφυγε ἀπό τήν Κύπρο, γιά ν' ἀκολουθήσει ἀνώτερες σπουδές στήν Εὐρώπη. Ἦ Ετσι, ἀπό τό μικρό Κυπριακό περιβάλλον μεταπήδησε σέ μεγάλους τομεῖς δράσεως καί παρουσίασε ἕνα ἔργο πολυσύνθετο, ἀδρό καί μεστωμένο, ἀξιοθαύμαστο γιά τήν ποιότητα καί τόν ὄγκο του. Ἦ ἀξία τοῦ Ι. Συκουτρῆ εἶχε καί τήν ἐπίσημη ἀναγνώρισή της. Τό Ἑλληνικό κράτος τόν τίμησε μέ τήν ἔδρα ὑφηγητοῦ στό Πανεπιστήμιο κι' ὁ κόσμος τῶν γραμμάτων τοῦ χάρισε τήν πύ βαθιά ἐκτίμηση.

Μεγάλη κίνηση ἔγινε πρό πάντων γύρω ἀπό τό «Συμπόσιο» τοῦ Πλάτωνος, πού μετέφρασε καί προλόγησε ὁ Συκουτρῆς. Ἦ Ἑλληνική κριτική τό ὑποδέχτηκε σάν μιά δημιουργική ἐργασία βαρυσήμαντη, πού ἐρχόταν νά προσθέσει μιά πολύτιμη συμβολή στήν κατανόηση τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καί τήν ἀπελευθέρωσή της ἀπ' τά δεσμά τοῦ σχολαστικισμοῦ. Τήν ὥρ' αὐτή ἀξίζει νά θυμηθοῦμε καί τό γελοῖο θόρυβο, πού γίνηκε γύρω ἀπό τό «Συμπόσιο». Εἶναι γνωστό πώς ἡ σεμνοτυφία, ἡ στενοκεφαλία καί ἡ ἀμάθεια ἀνθρώπων ξένων πρός τά γράμματα ἐζήτησε τήν κεφαλή τοῦ ... Πλάτωνος «ἐπί πίνακι». Μέ σύμμαχο τήν ἀρτηριοσκληρωμένη παπαδοκρατία ζήτησαν νά «καθαριστεῖ» τό ἀθάνατο «Συμπόσιο», πού μετέφρασε ὁ Συκουτρῆς, ἀπ' ὅλες τίς φράσεις καί τίς ἔννοιες ἐκεῖνες, πού πειράζανε στά νεῦρα τούς ἀνήθικους ἠθικολόγους. Δηλαδή, ὁ «θεῖος Πλάτων» νά μεταβληθεῖ σέ κουλουρτζῆ θρησκοκληπτο ἢ συναξαριστή τοῦ Μεσαίωνα. Σέ ποιό ἄλλο μέρος, ἐκτός ἀπ' τήν Ἑλλάδα, μπορούσε νά ἐκκολαφθεῖ μιά τέτοια κίνηση;

Ἦ Κύπρος, πού ἀγάπησε κι' ἐχτίμησε τό Συκουτρῆ, συμμετέχει στό Πανελλήνιο πένθος γιά τόν πρόωρο χαμό του. Πέθανε ἕνας ἄνθρωπος μελέτης, ἕνας χαλκέντερος συγγραφέας καί μελετητής τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἦ ἔποχή μας δέν μᾶς ἔχει συνηθίσει μέ τόσο ἀδρές φυσιογνωμίες. Γι' αὐτό κι' ἡ θλίψη μας γίνεται πύ βαριά, ὅταν φεύγουνε ἀπ' τό πλάι μας διανοούμενοι ὀλκῆς, ὅπως ὁ

ἀλησμόνητος Ι. Συκουτρῆς, πού ἦσαν φαινόμενα πραγματικά γιά τά δικά μας χρόνια.

Πάφος, 11.11.1937.

9

Γνωριμίες καί ἀναμνήσεις. Δυό ἀκούραστοι ἐργάτες τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Ι.
Συκουτρῆς - Π. Νιρβάνας

ἙΥπό τοῦ κ. Τεύκρου Ἀνθία

Ἡ ἐφημερίδα αὐτή, πού δημιούργησε στενοῦς δεσμούς μέ τό φιλολογικό μας κόσμο, δέν μπορεί ν' ἀγνοήσει δυό θλιβερά - ὅσο καί ἀξιομνημόνευτα - γεγονότα τοῦ τριμήνου τῆς ἀναστολῆς τῆς. Πρόκειται γιά τό θάνατο - γιά τή βαρειά ἀπώλεια - δυό κορυφαίων ἐργατῶν τοῦ Λόγου καί γενικά τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων: τοῦ Γιάννη Συκουτρῆ καί τοῦ Παύλου Νιρβάνα. Ὁ πρῶτος πέθανε στό γονιμότερο καί δυναμικότερο στάδιο τῆς ἀκμῆς του, πρὶν δυόμισι μῆνες περίπου, κι' ὁ δεύτερος πρὶν λίγες μέρες, ἀφοῦ διέγραψε τή φωτεινότερη καμπύλη τῆς σταδιοδρομίας του στόν ἑλληνικό πνευματικό ὄριζοντα.

Κάπως παράκαιρα ἐρχόμαστε νά τοὺς προσφέρουμε τό φόρο τῆς τιμῆς, τοῦ σεβασμοῦ καί τῆς εὐγνωμοσύνης μας; Δέν τό πιστεύω, οἱ ἀληθινές ἀξίες ἀνήκουν στήν αἰωνιότητα. Δέν εἶναι πρόσωπα ἐφήμερα, πού παραδίδονται στή λήθη, μόλις σβήσουν. Κι' εἶναι πάντα ἐπίκαιρη ἡ ἀνανέωση τῆς θύμισῆς τους. Αὐτά λοιπόν τά δυό μου ἄρθρα, πού δέν ἔχουν σκοπό νά ἀναλύσουνε πλατιά τό ἔργο τους, ἀλλά νά δώσουν μιά σύντομη σκιαγραφία καί τῶν δυό, μαζί μέ μερικές προσωπικές μου ἀναμνήσεις ἀπ' τή γνωριμία τους, ἄς πάρουνε τό χαρακτῆρα καί τή σημασία φιλολογικοῦ μνημοσύνου.

Τό ὄνομα τοῦ Συκουτρῆ ἔχει συνδεθεῖ πολύ στενά μέ τήν Κύπρο. Ἡ ἱστορία, ἡ λαογραφία, ἡ πνευματική ζωή τῆς, βρήκανε στό πρόσωπό του ἕναν ἀκούραστο ἐργάτη - ἐρευνητή, ἕναν ἀφωσιωμένο ἐμψυχωτή καί φίλο. Τά δυό χρόνια πού ἔμεινε στόν τόπο μας, ὡς καθηγητής τοῦ Παγκυπρίου Ἱεροδιδασκαλείου (1923-25)*, δέν τά σπατάλησε φροντίζοντας μονάχα γιά τή μετάδοση νεκρῶν γνώσεων, ἀπορροφημένος ἀπ' τοὺς τέσσερις τοίχους τοῦ σχολείου. Ὡς δάσκαλος δούλεψε δημιουργικά, μέ ὄλο τό σφρῖγος καί τήν ὀρμή τοῦ νέου - κι' ἦταν πολύ νέος ἀκόμη - πού ἐξορμᾷ μέ τήν ἀπόφαση νά διαθέσει ὅλες τίς δυνάμεις του στήν ἀναμόρφωση τῆς νέας γενιᾶς. Μά κάπου ἄλλοῦ τόν καλοῦσε ἡ ἀνήσυχη ψυχὴ του, ἡ ἐργατικότης του καί ἡ δίψα τῆς μελέτης. Στό Κυπριακό ὑπαιθρο. Στούς κρυμμένους θησαυροὺς τῶν παραδόσεων, τῶν θρύλων καί τῆς ἱστορίας τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ. Στά πολύτιμα μνημεῖα τοῦ παρελθόντος, στίς πάντα νέες καί πάντα γοητευτικές φυσικές μας καλλονές. Μέσα στό λαό, πού φυλάγει τήν παράδοση σάν μιά ἱερή κληρονομία, κι'

είναι ο ζωντανότερος συνδυασμός κρίκος του Σήμερα και του Χθές. Στά μεγαλόπρεπα έρεπια των αρχαίων μνημείων ενός μακρυνού πολιτισμού. Στά σκονισμένα κείμενα κάθε βιβλιοθήκης, πού θά του έδειχναν από ψηλά πού υποβλητικό τό όραμα της «άέρινης και μακαρίας γης», πού ασφαλώς αγάπησε από πρίν, έντρυφώντας στον Όμηρο. Στόν άπέραντο κάμπο, πού μέ τή σιωπή και τή γαλήνη του έφερνε τήν αυτοσυγκέντρωση και τή χαρά του υπαίθρου στο φυσιολάτρη ανατόμο του παρελθόντος.

Βγήκε λοιπόν έξω απ' τούς τοίχους του σχολείου, για ν' άγκαλιάσει μέ τή σκέψη του - τήν τόσο έρευνητική του σκέψη - όλο τό νησί μας. Ταξίδεψε παντού, στα πού ενδιαφέροντα μέρη του τόπου μας. Έκανε τακτικές εκδρομές - πεζοπορώντας τις πού πολλές φορές - όχι μονάχα για νά ικανοποιήσει τή θερμή φυσιολατρεία του, αλλά και ν' αποκομίσει, σάν ακαταπόνητη μέλισσα, ό,τι του χρειαζότανε για τις πρώτες σοβαρές έπιστημονικές εργασίες του. Έτσι, ή Κύπρος ήτανε για αυτόν τό πρώτο τό όρμητήριο για τήν πλατειά λεωφόρο της κατοπινής του φήμης, κι' ό πρώτος τόπος πού χάρηκε από κοντά τούς όλόχυμους καρπούς της αξιοθαύμαστης εργατικότητας του Συκουτρή.

Στά «Κυπριακά Χρονικά» - τό περιοδικό πού δημιούργησε μέ συνεργάτες τον αοίδιμο Μητροπολίτη Κιτίου και τό συνεχιστή του έργου του κ. Κυριαζή - υπάρχει ένα μεγάλο μέρος της σοβαρής εργασίας του για τήν Κύπρο. Κι' είναι αναμφισβήτητο, πώς τό έρευνητικό δαιμόνιο του Συκουτρή πρόσφερε αρκετά νέα στοιχεία για τήν όλοκλήρωση της ιστορικής μελέτης του νησιού μας. Γι' αυτή τή συμβολή του, καθώς και για τή δράση του γενικά - τή φιλολογική κι' έπιστημονική του δράση -, ή Κύπρος τον θυμάται και τον τιμάει μ' άληθινή ευγνωμοσύνη.

Τό Συκουτρή τον είπανε σοφό. Και τέτοιος ήταν, δίχως άλλο. Τόν είπαν χαλκέντερο. Πολύ σωστά, αφού ό όγκος της εργασίας του άποτελεί σπάνιο, πολύ σπάνιο φαινόμενο για έναν άνθρωπο πού, αφήνοντας τον κόσμο σέ ηλικία 36 χρόνων, άφησε πίσω του τόσες μελέτες, τόσα έπιστημονικά και φιλολογικά συγγράμματα. Μά ασφαλώς δέν είπανε αρκετά για τον ιδιόρρυθμο τύπο του και τήν ποιητική του ψυχосύνθεση. Είδανε μόνο τά γραφτά του. Κοιτάζανε μονάχα τή συνοφρύωση της σοβαρότητας των έργων του ή και τήν όρμητικότητα της πολεμικής του.

Ό υποφαινόμενος θαυμάζει όλες αυτές τις ικανότητες. Μά πού πολύ θυμάται και θαυμάζει τον άρμονικό συνδυασμό του σοφοῦ μέ τον ποιητή, τό σπάνιο κρᾶμα του βαθυστόχαστου διανοουμένου και του άνοιχτόκαρδου ανθρώπου. Γνωρίζοντας τό Συκουτρή στην Κύπρο, τον πρώτο χρόνο του έρχομού του, έμεινα μέ τήν έντύπωση πώς κάποιο λάθος είχε γίνει στην έκλογή της σταδιοδρομίας του. Είδα

καί γνώρισα ἕναν τύπο μέ πλούσιο συναισθηματικό κόσμο, μέ παιδική ψυχή, μέ χιουμοριστική διάθεση, μέ ποιητική ἰδιοσυγκρασία. Ἐναν ἄνθρωπο πού σκιρτοῦσε ἀπό ἐνθουσιασμό, ζώντας μέσα στή φύση, στόν κάμπο, στό βουνό, στίς ὄχθες τῶν ὀρμητικῶν χειμάρρων, ἀνάμεσα στούς ἴσκιους τῶν δέντρων καί τή φανταχτερή ὠμορφιά τῶν ταπεινῶν ἀγριολούλουδων. Τό Διονυσιακό μεθύσι τόν ἔκανε ἄλλο ἄνθρωπο. Τόσο πού θάλεγες πραγματικά, ὅτι αὐτή ἡ αὐθόρμητη φυσιολατρεία του δέν ἦταν δυνατό ν' ἀφήνει τόπο σέ μιά κλειστή ζωή - στή σκυθρωπή ζωή τοῦ βιβλιοφάγου καί φανατικοῦ τυμβωρύχου τοῦ παρελθόντος.

Γιά πρώτη φορά συναντηθήκαμε σ' ἕνα χωριό. Ἐκεῖ ἐργαζόμενα ὡς δάσκαλος. Ἦταν μιά νύχτα, πού μοναχά ἕνας Σαίξπηρ θά μπορούσε νά τήν περιγράψει, ὅπως ἔκανε στό «Βασιλέα Λήρ». Νύχτα σκοτεινιασμένη, θυελλώδεια. Ἐξω βρυχότανε ἡ βροχή. Ποτάμια οἱ δρόμοι. Ἀδύνατο νά φανταστεῖς πώς τέτοιες ὄρες ὑπάρχουν ἄνθρωποι τόσο ριψοκίνδυνοι, πού ἀντιστέκονται στή μανία τῶν στοιχείων τῆς φύσεως καί ... συνεχίζουν τήν πεζοπορία τους κάτω ἀπό ἕναν ὀλοσκοτεινό οὐρανό. Κι' ὅμως ὁ Συκουτρῆς, μέ δύο ἄλλους, εἶχε τό κουράγιο καί τήν τόλμη νά περπατήσει ἑφτά - ὀκτώ ὄρες, νά μή σταματήσει πουθενά, ἐνῶ εἶχε μπροστά του δύο σταθμούς καί ν' ἀνέβει ὡς τό χωριό, μούσκεμα ἀπό τή βροχή. Τήν ἄλλη μέρα συνώδεψα τούς «ἐκδρομεῖς» στήν κουραστική ἐξόρμησή τους, γιά τήν ἀπόλαυση τοῦ ὑπαίθρου. Ἐτσι μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά γνωρίσω τήν εὐφυΐα, τόν εὐθυμο χαρακτήρα, τή σπιρτόζικη κουβέντα τοῦ σοφοῦ καθηγητῆ.

Γιά δεύτερη καί τελευταία φορά, ὕστερα ἀπό κανένα μήνα, ξαναχάρηκα τήν εὐχάριστη συντροφιά τοῦ Συκουτρῆ, πού ἦρθε νά μέ πάρει γιά μιά μεγάλη ἐκδρομή. Ἦταν διακοπές τῶν Χριστουγέννων. Κι' ἀντί νά μείνει στή Σκάλα νά γλεντήσει, προτίμησε νά ἐπιχειρήσει τό γῦρο τῆς μοῆς Κύπρου, μέ τά πόδια. Θά πήγαινε στή Λεμεσό, ὕστερα στήν Πάφο, θά γύριζε στό Τρόοδος, θ' ἀνέβαινε στή Χιονίστρα γιά νά παίξει μέ τό χιόνι, καί θά κατρακυλοῦσε στήν ἔδρα τοῦ καθηγητῆ τῶν Ἑλληνικῶν, μόλις θά ξαναοίγανε τά σχολεῖα. Ὡς τή Λεμεσό πεζοπορήσαμε μαζί. Μά ἔφτασα ἐξαντλημένος ἀπό τήν κούραση καί δέν εἶχα κουράγιο γιά τήν πιά κουραστική συνέχεια. Ἐτσι ἔμεινε μόνος κι' ἐφάρμοσε σωστά τό πρόγραμμά του.

Νά γράψω τίς χαριτωμένες του εἰρωνίες γιά τήν καθαρεύουσα; Νά θυμηθῶ ἐκεῖνον τόν ὠραῖο παρακείμενο τοῦ ρήματος πεινῶ «πεπείνακα»! πού ἔλεγε συχνά, σκάζοντας στά γέλια; Νά θυμηθῶ τήν ἄτυχη «Μαριώ», τό φανταρίστικο τραγούδι του, πού μᾶς ἔδινε τό γρήγορο ρυθμό τῆς πεζοπορίας; Ἐχω πολλά νά θυμηθῶ. Καί, πάνω ἀπ' ὅλα τήν ἀνοιχτοκαρδιά αὐτοῦ τοῦ εὐθυμου καί τόσο αἰσιόδοξου ἀνθρώπου, πού ἐπύκρναν θανάσιμα οἱ στενοκέφαλοι πολέμοι τοῦ «Συμποσίου» του, μᾶς ἐξαιρετικῆς καί μνημειώδους φιλολογικῆς ἐργασίας.

Ἐλευθερία, 22.12.1937.

* Σημ. Στήν πραγματικότητα, ὁ Συκουτρῆς ὑπηρέτησε στήν Κύπρο μεταξύ τῶν ἐτῶν 1922 - 1924.

Δημοσιεύτηκε στην Επετηρίδα Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, τόμος 35 (Λευκωσία 2010), σ. 211-252.